

- **JUAN CARLOS PEREZ, BILBON SEKRETU BILA**
- **Sua, zuraren eskultore.**
- **Garazin, lamien etxeetan barrena.**

RAMON

AGIRRE

IKUSMIRAN

③ Ramon Agirre.

Donostiarra. 32 urte. Aktorea. Lan honetan hasi aurretik, Arkitekturako ikasketak egin zituen Valladoliden.

Oran dela lau urte, Hondarribiko HABEren barnetegian ibili zen animatzaile bezala lanean. Han, Juan Pastor, antzerki zuzendaria, ezagutu zuen eta honek Antzeri eskolara sartzeko animatu zuen. Hemen urtebete egin eta berehala hasi zen zenbait muntaiatan lanean. Halanola, "Troiarak", "La casamentera", "Gure herria". "Silver Duet's Show" ikuskizun ezaguna prestatu zuen Agustin Arrazolarekin batera, eta arrakasta haundia lortu zuten honekin. Hemendik sortu zen "Bai Horixe" saioetan aurkezle papera egiteko asmoa. "Jo ezak berriro, Sam" izan da bere azken lana antzerkigintzan.

Zinean, berriz, filme laburrak, erdimetraiak nahiz luzemetraiak egin ditu. Azkenaldian, "Lauaxeta" eta "Kareletik" filmeetan hartu du parte eta laister izango dugu hauek ikusteko aukera.

Atzerriko aktoreen artean, iparramerikarrak eta frantsesak ditu **gogoko**en. "Oso zaila da izenak ematea. Asko dira gustoko ditudanak. Adibidez, Robert de Niro, Daniel Auteuil, Miou-Miou, Isabelle Adjani, eta beste pilo bat".

"Gure artean kantera ona ari da sortzen piskana-piskana" —dio Ramonek. Norberaren inhibizioak **gainditzea** ez da lan erraza. Baina hori lortzen bada, **benetakotasuna** nabari da azpian. Euskaldunak ez omen daki gezurrik esaten, eta hori antzerkian ere nabaritzen da. Antzerkia ez da gezurretan aritzea, askok hala uste badu ere. Alderantziz, egiarekin jokatzeko duzu. Egia berezi hori azaldu behar duzu jendaurrean. Komunikazio hori lortu behar duzu".

Antzerki eta zineaz gain, Ramon musikazale amorratua da. "Denetik gustatzen zait, ona baldin bada." •

JESUS URIARTE

IKUSKIZUN. — Espectáculo.

GOGOKOEN. — Atseginenak, gustokoenak.
Los preferidos.

GAINDITU. — Superar.

BENETAKOTASUNA. — Autenticidad.

AZALA: Enrike Larrarte

HAUXE DUGU

6

JUAN CARLOS PEREZ,
BILBON SEKRETU BILA

Juan Carlos ITOIZ taldeko abeslaria da eta gainera, azken bolada honetan ETB eta TVEko zenbait saiotako musika egin du. Gaurregun, musikatik ateratzen du bizimodua. Hori dela eta, bere burua pribilegiatutzat duela aitortzen digu, beste gauza askoren artean.

21

SUA, ZURAREN
ESKULTORE

Murtxanten, Tuteratik sei bat kilometrotara, dago upelgintzen diharduen Euskal Herriko lantoki bakarra. Beste ofizio askok bezala, atzerakada nabarmena izan du upelgintzak, upelategi askotan poliester eta hormigoizko ontziak sartu dituztenetik.

Iparraldeko beste edozein aldetan baino gazte-lu eta jauregi gehiago da Garazin. Erreportaia koloretsu honetan inguru horretako ikusgarrienak azaltzen dira. Egun osoko itenaldian antzinako harri mordoska ikusteko parada izango duzue, hara hurbilduz gero.

26

GARAZIN, LAMIEN
ETXEETAN BARRENA

Martxoaren hasieran estreinatu zuen Donostian Bederen 1 antzerki taldeak bere azkenengo lana, "Eclipse", Alfonso Vallejoren testuan oinarriturik.

34

BEDEREN 1, EGUZKI
ERRAINUAREN BILA
EKLIPSE GARAIAN

16 RUFINO IRAOLAREN IPUINA
ORAINGOAN

30 EITB-KO OSASUNA ERE
ALBISTE-ITURRI

36 XABIER MENDIGUREN, HERRI ETA
GIZAKIEN ARTEAN ZUBIGILE

40 HEMENDIK AURRERA "JOLASEAN"
SAILAK BI HORRI IZANGO DITU

HABE

HABE, Euskara ikasten ari garenon aldizkari mailakatua.
ARGITARATZAILEA:
Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.
Idazketa Batzordea: Iñaki Ugalde
Pello Esnal
Gurutx Larrañaga
Boni Urkizu

Zuzendaria: Jabier Elorriaga
Erredazioa: Beatriz Azpíri
Asis Eizmendi
Iñaki Iñurrieta
Idoia Santamaria
Mailakatzaileria: Lourdes Elosegí
Marrakizgilea: Enrike Larrarte
Idazkaria: Goretti Amundarain
Moldaketa eta eraketa:
Estudios Gráficos ZURE, S.A.
P. Larramendi, 2
48012 - BILBO
Legezko Gordailua:
Bl. 2251/81
ISSN 0212-677X

HABE

HARPIDETZA-ORRIA

euskara ikasten
ari garenon aldizkaria

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria

Reina Regente, 2-1. - 20003

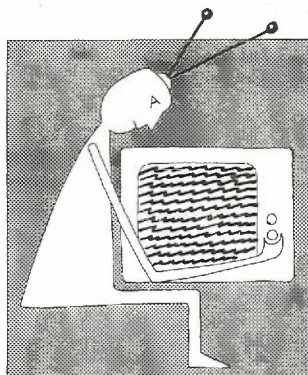
DONOSTIA

Izen-deiturak: Zenbakia:
Kalea: Probintzia:
Herria: HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean hogeita bi ale: 2.625 pezeta).
Honela ordainduko dut: Kontu korronte bidez.
Hauxe da: Bankua edo Aurrezki-Kutxa
Sukurtsala
Zenbakia

"URRUZUNO" LITERATUR LEHIAKETA

② Joan den martxoaren 6an "Urruzuno" literatur lehiaketaren sariak eman ziren ezagutzera Gasteizen. Lehiaketa hau Hezkuntza Sailak antolatzen du eta **Irakaskuntza Ertainetan** diharduten ikasleei zuzenduta dago. Literatur Lehiaketa honen aurtengo ekitaldian 390 lan aurkeztu dira bi arlotan (prosa eta poesia) eta bi mailatan banaturik: A (BBBko 3. kurtsoa, UBI, LHko 2. gradua eta IEEko 2. zikloa) eta B (BBBko 1. eta 2. kurtsoak, LHko 1. gradua eta IEEko 1. zikloa).

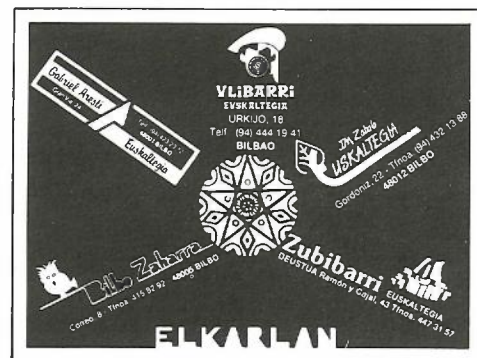
Epaimahaia Jose Mari Satrustegi, Angel Zelaia eta Joxean Mujikak osatu zuten. Saria plaka **oroigarri** bat Aste Santu inguruan bidaia bat European zehar izan zen. Idazlan sarituak biltzen dituen liburua ere kaleratu da. •

BIDEOA GRABATUZ, EUSKARA IKASI

② HABEren Hondarribiako barnetegian, ikasleek bideo bat grabatu dute klase orduetatik kanpo. Bideo honen prestakuntzak makina bat aukera eskaini die ikasleei mintzatzeko, eta, gainera, **gerora begira**, bideoak joko haundia emango duela uste dute ikasle/irakasleek, klaseetan erabil daiteke eta. 30 bat ikasleek bere kasa egin dute bideoa. Ikasleok urrats guztietakoak ziren eta oso aberasgarria gertatu omen da haientzat. Polizi istorio bat konstatzen da bideoan. •

EZAGUTZERA EMAN.—Aditzera eman, jakin erazi. Dar a conocer.
IRAKASKUNTZA ERTAINAK.—Enseñanzas medias.

1987.EKO EUSKADIFRENIKOAK

③ "ELKARLAN" en barruan biltzen diren **BILBO ZAHARRA**, **GABRIEL ARESTI**, **ULIBARRI EUSKALTEGIA**, **J.M. ZABALA** eta **ZUBIBARRI** bilbotar euskaltegi homologatuak, Euskadifreniko izenarekin antolatu duten **mozorro** lehiaketako epaimahaiak adierazten du botorik gehien jaso dutenak **ondorengo** bost hauek direla:

— Txomin Barulloko falokrata "miresgarria", Otsailaren 28an, Karnabaletako Larunbatean gauzatutako desfilean bere ahalmenak erakutsi zituen huraxe.

— Sexubidun funtzionario automikoa, "zerbait" en bila pasaiatu zen huraxe, Albia lorategiko kafetegietan **barna** ibili zena, soinaren erdian txapela eta kaikua eta beste erdian bata eta kordobatar burukoia zituelarik.

— Amama "txirrindularien" taldeko buru egiten zuena, martxoaren 8an, igande goizean, Santutxun zehar bere **txiki-zola zamatua** zuena.

— Traje eta gorbatadun bi "jaun" haiek, "walkie-talki" ak eskuan Karnabaletako desfilea zuzentzen aritu ziren haiek.

Guzti hauek saritzat barnetegi batean euskara ikasteko ikastaro bat dohainik izango dute. •

OROIGARRI.—Recuerdo.
GERORA BEGIRA.—Cara al futuro.
MOZORRO.—Disfraz.

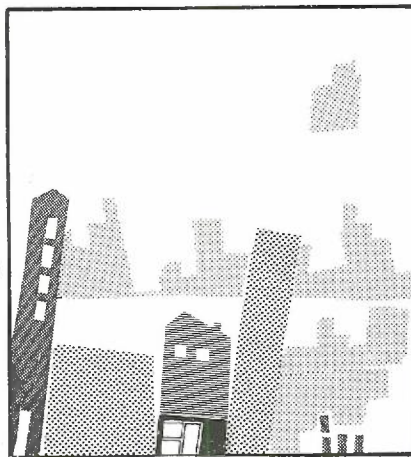

AZKUE II. IPUIN ETA BERTSO SARIA

② Bilboko Aurrezki Kutxak, Gazteentzako Azkue II. ipuin eta bertso-saria antolatu du. Iazko edizioan ia 600 gaztek parte hartu zuten eta aurten maila hori gaintitzea espero da.

Adinari **dagokionez**, bi maila daude: bata hamahiru urte artekoa eta bestea hamalau eta hamazazpi bitartekoa. Lanek euskaraz idatziak izan behar dute, lehen-idatziak eta argitara gabeak. Horrez gainera, gaiaren aldetik libreak izango dira, eta beharrezkoa da oraindik **erabakitzeke** dagoen lehiaketarekin batera aurkeztua ez egotea.

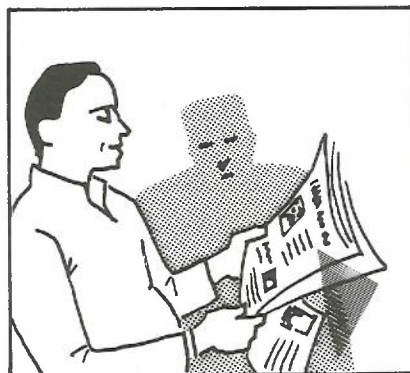
Idazkanak hartzeko epea martxoaren 31n amaitu zen. Epaia, berriaz, maiatzean azalduko da jendaurrera, Sukarrietan, umeentzat egingo den jai baten barruan. •

ZORTZI UDAL-EUSKALTEGI GEHIAGO HABEREN ZERRENDETAN

② Eusko Jaurlaritzako Turismo eta Kultura Departamenduak zortzi euskaltegi berri onartu ditu HABEREN euskaltegi-erregistroan. Zentruok honako hauek dira: Sestaoko Udal Euskaltegia (120 ikasle), Matxintxu AEK Euskaltegia (120 ikasle), Iralako AEK Euskaltegia (120 ikasle), Areeta Getxoko Udal Euskaltegia, Toki Eder Euskaltegia (90 ikasle), Abendaño Euskaltegia (120 ikasle). Ordiziako Goiztiri AEK Euskaltegia eta Beasaingo Goiztiri AEK Euskaltegia (120 ikasle).

Gainera, Eusko Jaurlaritzako Kultura Departamenduak Barakaldoko PNVren Anai Arte Euskaltegia zentru homologatu izendatu du. •

EUSKAL PRENTSAREN I. MENDEURRENA

② "Eskualduna" Iparraldeko lehen astekariaren **mendeurrena** ospatzeko, Baionako Euskal Erakustokiak "Euskal Kazetaritzako Mendeurrena" izeneko Erakusketa antolatu du. Erakusketa honetan 111 egunkari, hilabetekari eta urtekari ikus daitezke.

"Eskualduna" astekaria **elebiduna** zen eta 1887ko martxoaren 15ean **kaleratu** zen lehenengo aldiz, zuzendaria Louis Etcheverry zelarik. Gero, "Eskualduna" "Herria" bihurtu zen.

Xaho eta Louis Etcheverryren argazkiekin batera, "Eskualduna" astekariak izan dituen zuzendari guztienak azaldu dira: besteak beste, Lafitte, Niriart Urruty II eta Larre.

1936ko gerra ondotik sortutako "Eusko Deya", "Eusko Enda", "Eusko Gogoa", Lafitteren "Aintzina"... eta azken urteotan sortutako "Hordago", "Zabal", "Branka", "Euskaltzaleen Biltzarra", "Igela" "Maiatz", etab. ikus daitezke erakusketa honetan. •

ONDORENGO.—Ondokoa, datorrena. Si-guiente.
BARNA.—Zehar, barrena.
ZAMATU.—Cargar.

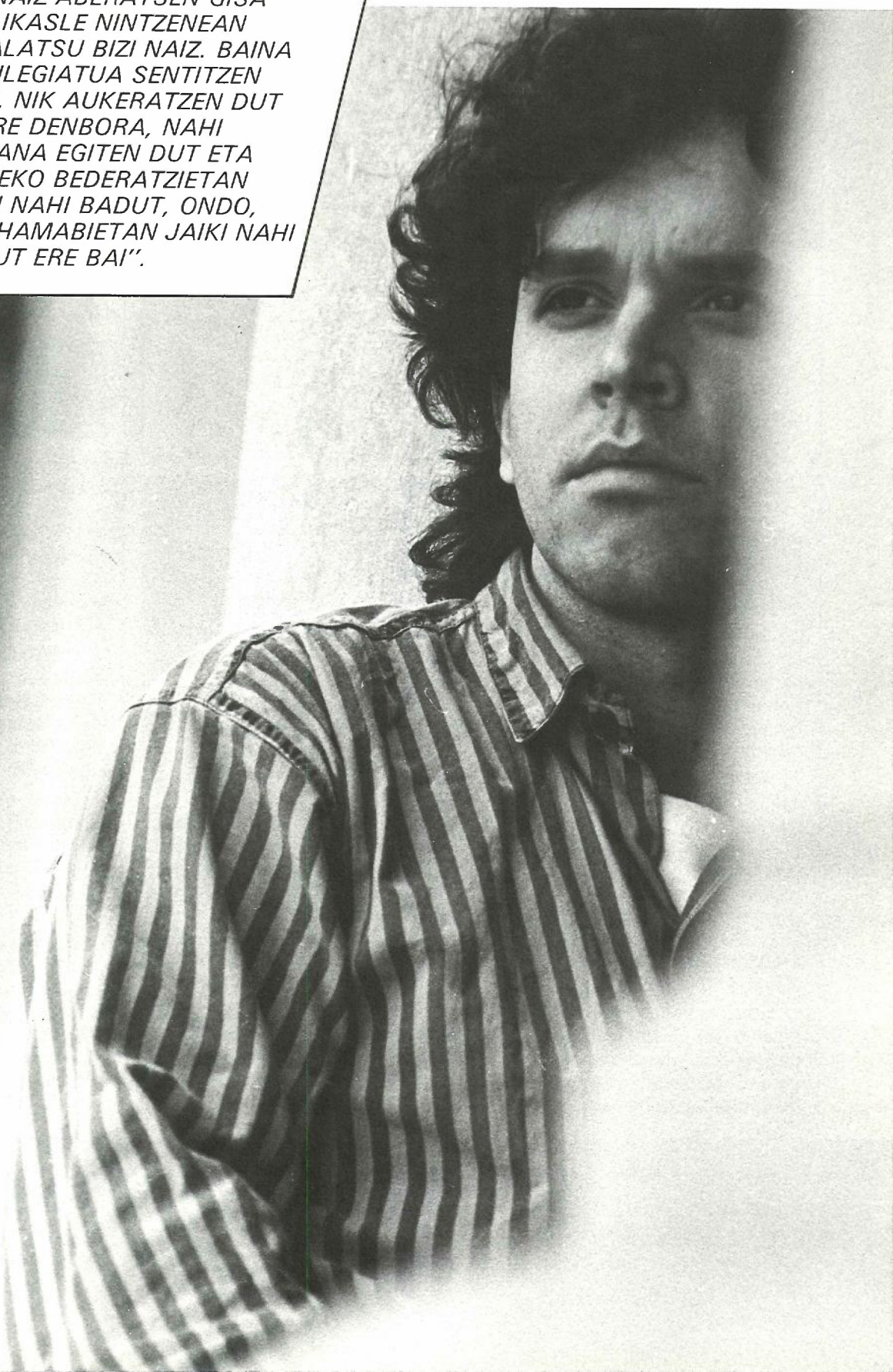
DAGOKIONEZ.—Por lo que respecta.
ERABAKITZEKE.—Erabaki gabe.
ASTEKARI.—Semanario.

MENDEURREN.—Centenario.
ELEBIDUN.—Bilingüe.
KALERATU.—Kalera atera. Publicar.

JUAN CARLOS PEREZ

BILBON, S

"EZ NAIZ ABERATSEN GISA
BIZI. IKASLE NINTZENEAN
BEZALATSU BIZI NAIZ. BAINA
PRIBILEGIATUA SENTITZEN
NAIZ. NIK AUKERATZEN DUT
NEURE DENBORA, NAHI
DUDANA EGITEN DUT ETA
GOIZEKO BEDERATZIETAN
JAIKI NAHI BADUT, ONDO,
ETA HAMABIETAN JAIKI NAHI
BADUT ERE BAI".

SEKRETU BILA

③ Juan Carlos Perez. 28 urte. ITOIZ taldeko abeslaria. Azken bolada honetan ETB eta TVEko zenbait saiotako musika egin du. Adibidez, ETBko "Hemen bizi", "Plaza berri" eta laister ikusteko aukera izango dugun "Flannery eta bere astakiloak" saioetakoak, edo TVEko "La aventura humana"ko sintonia. Azken saio honetarako sortutako musikak arrakasta haundia izan du. Bera ere harritu samarra dago hau dela eta, "lehengo egunean karta bat iritsi zitzaidan etxera eta izenburuan 'J.C. Perez, compositor' jartzen zuen. Pentsa! Ez dut ezer ulertzen".

Orain arte, bost disko plazaratu ditu Itoiz taldeak eta laister aterako da seigarrena, hau jadanik grabatuta bait dago. LP txiki bat izango da hau, "hiru kanta besterik ez ditu izango alde bakoitzean", eta oraindik ez omen dakite zein izenekin aterako den.

Bitartean, Juan Carlos Bilboko kale bazterretan ezkututzen da eta ahal duenean, kostaldera ihes egiten du, hiriko keak botatzera. Erdaraz bada kanta ezagun bat, "Ni contigo, ni sin ti" izenekoa. Horixe da Juan Carlos eta Bilboren arteko harremanaren oihartzuna.

GALDERA. — Azkenaldi honetan lan ugari ari zara egiten zeure kontu, musika egile bezala, bai ETB bai TVERako. Nahiago al duzu lan mota hau taldelana baino?

ERANTZUNA. — Hau erantzun luzea da. Duela bizpahiru urte hasi nintzen konpositore bezala lanean, eta joko gisa hasi nintzen gainera. Lehenengo, bi sintonia egin nituen, ETBko "Hemen bizi" eta "Plaza Berri" saioan azaldu zirenak. Gero hortik aurrera TVEko "La aventura humana" saiorako musika egiteko aukera sortu zen, baina dena **halabehar hutsa** izan da, gehiegi saiatu gabe, joko gisa egindako lana. Niri gehien gustatzen zaidana Itoiz-ekin zuzeneko kontzertuak ematea da, abeslari izatea. Dena dela, konposizio-lana libreagoa da, ez dago mugarik, norberak dituen musikako eskemak erabil daitezke eta, gainera, irudiak ere asko laguntzen

du. Askotan, taldearen eguneroko dinamikatik ateratzeko bide bat da, egunerokotasuna **etete**ko modu bat. Baina taldearekin jotzea dut gogokoan.

G. — Musika ikasketarik egin al duzu zuk?

E. — Bai. Beno, oinarritzkoenak bai. Solfeoa ikasi eta partiturak irakurtzen jakin eta hori bai, baina musikako karrerarik ez dut egin. Orain batzutan TVEtik deitzen didate hainbat musika eta sintonia egiteko, baina ez dut bide horretatik jo nahi eta gehienetan ez ditut egiten. Bide horretatik sartzeak, ejekutibo bihurtzea esan nahi du. Dirua egiten hastea, Madrilera joan bizitzera eta iragarkietarako musika egitea suposatzen du. Ez. Nik goizetan lasai jai ki nahi dut, pianoa jo, lagunekin egon eta rock and roll-a jo zuzenean. Oraingoz behintzat.

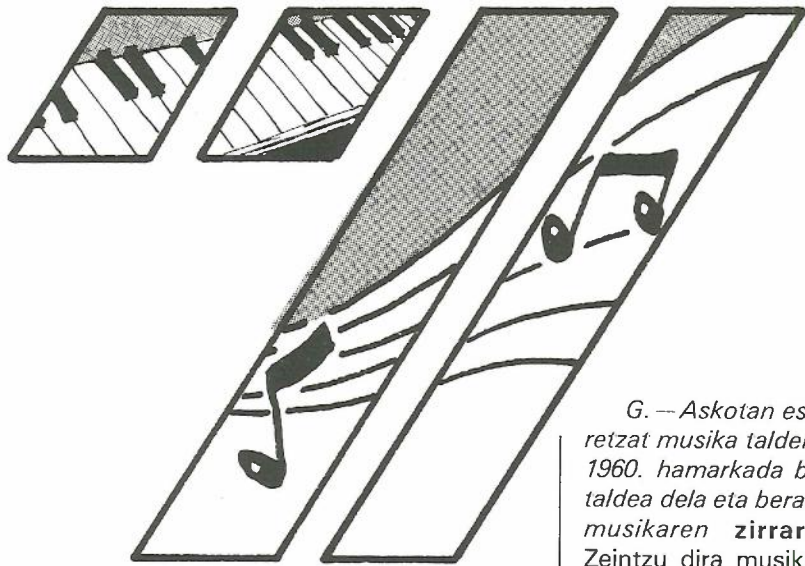
G. — Bai, baina tentazioa gogorra izango da noski. Jendea deika daukazula jakinik eta dirua egiteko bide aproposa dela ikusita ...

E. — Bai. Hori egia da. Eta bada- kit, baita ere, ezin diodala esan neure buruari "beno, oraingoz utzi egingo dut eta hemendik urte pare batetara ekingo diot honi". Hemen- dik urte bira, agian, ez dit inork dei- tuko edota ni neu ere ez naiz ezer sortzeko gauza izango, baina une honetan behintzat ez diot bide horri heldu nahi. Ondo dago noizean be- hin taldeko lanaren erritmoa etete- ko, lasaitu egiten zaitu, eskapatze- ko bide bat da, baina ez zait gusta- tzen lan honek hainbesteko **oihar- tzuna** izatea. Guzti hau isilean ger- tatzea gustatuko litzaidake, neure sekretua balitz bezala. ▶

HALABEHAR HUTS. — *Pura casualidad.*

ETEN. — *Hautsi. Romper, interrumpir.*

OIHARTZUN. — *Eco.*

ITOIZ, LASTER 6. DISKOA KALEAN

G. — Itoiz-ek bost disko atera ditu orain arte eta disko horietan zehar oso musika ezberdina egin duzue, rock sinfonikoarekin hasi zineten, gero jazz-a ere ikuitu zenuten, ondoren pop-rocka... Noraino da hau taldearen beraren bilakaera eta noraino moda ezberdinen eragina?

E. — Horren esplikazioa garbia da. Guk lehenengo diskoa hamazortzi urterekin grabatu genuen eta, talde bezala, asko ebolu zionatu dugu, baina beti izen berarekin. Rock sinfonikoa egiten hasi ginen eta gero taldea desagertu egin zen.

G. — Baina hori noiz, lehenengo diskoa kaleratu ondoren?

E. — Bai. Ni oso nekatua nengoen. Gero, taldeko beste bat soldaduskara joan zen ... Desegin egin zen Itoiz eta gainera desilusio handiz, zure ahotsa eta zure musika lehenengo aldiz grabatua entzuterakoan sortzen den desilusioarekin.

Ni gero Bilbora etorri nintzen ikastera eta pixkanaka "Ezekiel" diskoa izango zena prestatzen hasi. Hau Itoiz-en bigarren disko bezala agertu zen, baina ez zen taldearen lana izan, nik neure kontu egindako zerbait baizik. Horregatik gertatzen da hain arraroa disko hori gure eboluzio horretan. Ez du aurreko nahiz ondorengo lanarekin zerikusirik. "Alkolea" diskotik aurrera hasi zen taldea berriz osatzen eta azken lau urteotan benetako talde bezala ari gara lanean.

G. — Askotan esan izan duzu zuretzat musika talderik maitagarriena 1960. hamarkada bukaerako Doors taldea dela eta beraiek sartu zizutela musikaren **zirrara** gorputzean. Zeintzu dira musika aldetik Itoizek jasotzen dituen eraginak?

E. — Gure ikuspuntua asko zabaldu da musika mailan, nire ustez. Hala ere, oraindik Doors taldea bezalakorik ez dago, **nirekiko**. Kantautoreen musika dut gogokoen, hitzak esaten dituztenena, hitz asko. Van Morrison da gehien gustatzen zaidan kantautorea.

KOMUNIKABIDEAK ETA MUSIKA

G. — Denok jaso dugu Ingalaterra eta Iparrameriketako musikaren eragina. Baina badirudi Espainian musika latinoa eta bertako sustraia bilatzeko gogo nabari dela taldeen artean.

E. — Bai. Nik badakit musika aldetik kolonizatu naizela, erabat. Nire kultura musikala rock and rolla da, eta anglosaxoia gainera. Baina euskaldunak gara eta agian izate horrek zerbait erantsiko dio gure musikari. Ez dakit. Horretan ez naiz gehiegi sartzen eta ez nau gehiegi kezkatzen gainera. Baina Espainian badago **benetakotasunaren** erreibindikapen bat. Hala ere, gauza guzti horietan, nik uste, %70a baino gehiago komunikabideen lana da. Edozein mugimendu hasterakoan, izugarri **puzten** dute komunikabideek. Musikoak askoz inozoa-

goak dira, edo gara. Komunikabideak dira eskema berezi batzu erakitzen dituztenak, gero berriz **gaitzetsi** eta, handik pixka batera, **ostera** jasotzeko. Hauek dira bapatean hamaika elkarrizketatarako deia egiten dizutenak eta 3 hilabete geroago kalean agurtzen ez zaituztenak, **puri-purian** ez zaudelako. Hori da "mass-media" deitzen den horrek egiten duen lana eta ez zaio inongo jaramonik egin behar.

G. — Baina hori ez da batere erraza izango, ez da?

E. — Ez. Kasurik ez egiteko, indarra behar da eta zeure buruarengan sinistu behar duzu. Bestela, ez zaituzte pakean uzten eta ito egiten zaituzte. Gaitza da oso, baina konturatu beharra dago gauzak bere onetik ateratzen dituztela.

"MOVIDA MADRILEÑA", EUSKAL ROCK RADIKALA

G. — Zuretzat, orduan, hainbeste entzun den "movida madrileña" delako hori "bost xentimoko pupua eta hamar peztako trapua" besterik ez al da?

E. — Bai. Globoak eta izugarrizkoa gainera. Madrileko edozein musikori, gazte bati, "movida" nola doan galdetzen badiozu sekulako amorrua ematen dio izena entzuteak berak ere. Musiko hauek, gazte hauek, berek hasitako gauza bat zertan bihurtu den ikusi dute. Hauek ez zioten halako garrantzirik eta publizitaterik eman. Bereka atera zen gauza bat izan zen. Eta orain zer? Ba ministroek ere "movida" horretaz hitzegiten dute. Hortxe dago kakoa. Gainera, Alaska eta jende guzti hau hasi zenean, garbi asko esaten zuten Ingalaterra eta Iparrameriketako talde jakin batzuri kopiatzen zirela. Eta inongo lotsarik gabe esaten zuten, gauza sanoa zen. Baina gero hori ahaztu egiten da. Kazetariak inspiratu egiten dira eta bi urte barru "benetako pop-espainiarra" eta horrelakoak entzuten dira. Espainiako pop musika, Espainiako moda, Madril Europako kulturaren **bilkura** ... Gehiegitxo, ez da?

BILAKAERA. — Evolución.
ZIRRARA. — Dardara. Conmoción.

NIREKIKO. — Nire ustez. Para mí, según mi parecer.

G. — *Eta hemengo rock radikala?*

F. — Bai. Gauza berbera gerta daiteke hemen ere. Baina, nire ustez, hemengo mugimendua benetazkoa izan da, maila batean behintzat. Rock radikalaren inguruan talde haundia bildu da. Gu beti geure gisa ibili gara. Kantautoreen garaian hasi ginen eta gero hor tartean ibili gara, kantautore eta rock radikalaren artean. Oraindik ere batzutan esaten digute: "zuek saldu egin duzue zeuen burua". Nik horrelakoak entzutean beti gauza bera esaten dut. Nik ez dut ezer saldu, nik ez dut errurik jendeak gurekiko irudi jakin bat egiten badu. Gu hasi ginen, ez zegoen ezer eta zer edo zer behar zen, euskal rocka edo euskal edozer gauza. Baina euskal rock radikalaren inguruan gauza asko bilitzen dira. Orain langabezia, polizia, arazo politikoak, sozialak, denak nahastuta daude. Eta musika honek hori egiten du. Berriz ere gauzak errebindikatzen hasi dira, kantautoreen garaian bezala, baina Ingalaterra eta Iparrameriketako rock eta punk musikaren estetika erabiliz.

EUSKARAZ, ERDARAZ, FRANTSESEZ ...

G. — *Zuek euskaraz kantatzen duzue. Badakit erdaldun bati ez diogula galdetzen zergatik kantatzen duen erdaraz, baina hemengo egoera besteak ez bezalakoa da. Zein da arrazoia zuen kasuan?*

E. — Bai. Egoera ez da normala eta, orduan, nahiz eta guk esan euskaldunak garelako euskaraz kantatzen dugula, posizio politiko bat da, zentzurik zabalenean. Hori hala da. Eta honek gauza onak eta txarrak ditu. Onak? Euskal Herrian euskaraz kantatzea, primeran. Gainera orain erakundeek eta gauza horiek kontutan hartzen dituzte. Badakizu. Alde txarrak? Ba, Madrilen esaten dizute baietz, oso ondo jotzen duzula, baina ezin joango zarela Jaenera euskaraz kantatzera. Eta xelebreena da frantsesek ez dizutela hau inoiz esaten. Zergatik? Ba, nire ustez, orain arte ez dutelako enfrentamendu garbirik izan han euskaldunekin, baina Madrilen hori orain-

dik bizirik dago, eztabaida eta enfrentamendu giro hori.

G. — *Hemen gainera askotan abestietako letrari askoz garrantzi gehiago eman zio musikari baino.*

E. — Bai, bai. Ni oraindik gogoratzten naiz gu Indar-Trabes taldean genbiltzanean, ezin genuen Oskorriren kantarik abestu, espāñolistak zirela eta. Eta gero begira nola aldatzen diren gauzak. Garai hartan burutik ez zitzaizun pasatzen berbentan abesti bat erdaraz kantatzea, sekulako jipoia hartzeko arriskua zenuen. Baina, jo! gauzak naturalidadez egin behar dira. Erdaraz abestu nahi baldin baduzu, egin eta kitto, besteek esango dutenaren beldurrez ibili gabe. Ezin gara hain inozoak izan. Gauzak izugarri aldatzen dira eta hori ezin dugu ahaztu.

G. — *Euskal Herriko taldeen artean zeintzu aipatuko zenituzke zeure gustoko bezala?*

E. — Ni Antton Valverderen disko bat entzunez hasi nintzen piskat euskal musikaz jabetzen. Gero Benito Lertxundiren Maria Solt abestiaren diskoa ere asko gustatzen zait. Errobi, Ruper Ordorika, hasierako Hertzainak eta, dudarik gabe, Kortatu.

G. — *Zergatik dudarik gabe?*

E. — Egitazkoa delako egiten dutena, hasieran behintzat. Hasierara begiratu behar da beti, gero benetazko izate hori kanpotik itotzen zaituzten gauzen aurkako burruka bihurtzen bait da askotan. Baina hasierako Kortatu neretzat itxaropenaren aldeko kantu bat da. Hala ere, inongo itxaropenik adierazten ez duen talde ugari ere asko gustatzen zaizkit.

MUSIKAZ BIZI

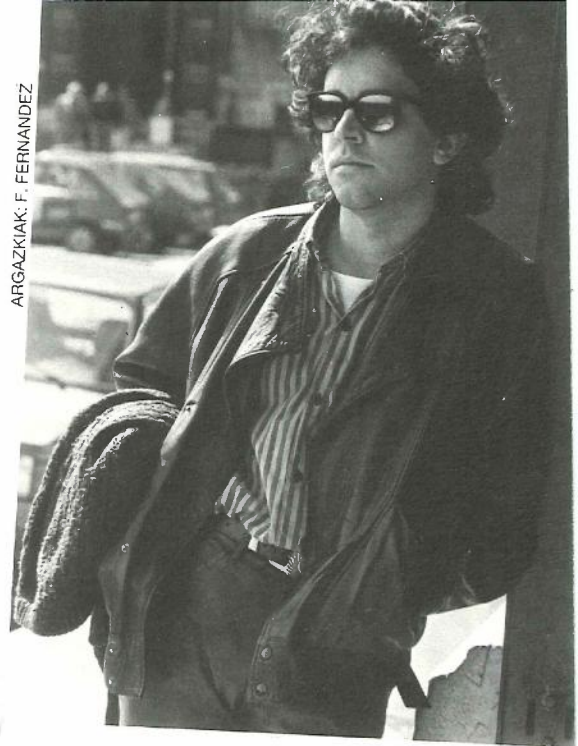
G. — *Musikatik atera al daiteke bizimodua?*

E. — Eta zer esan nahi du bizimodua ateratzeko?

G. — *Ba bizitzeko adina ateratzea musikatik, Korreoseko funtzionario izan beharrik gabe.*

E. — Bai. Horretan pribilegiatuak

ARGAZKIAK: F. FERNANDEZ

gara. Orain arte behintzat. Ez dakit zer egingo dudan bi urte barru, baina oraintxe bertan firmatuko nuke bizi osoan horrela jarraitzeko. Eta ez naiz aberatsen gisa bizi. Ikasle nintzanean bezalatsu bizi naiz. Baina pribilegiatua sentitzen naiz. Nik aukeratzen dut neure denbora, nahi dudana egiten dut eta, goizeko berderatzietan jaiki nahi badut, ondo, eta, hamabitan jaiki nahi badut ere bai.

G. — *Bilbon bizi zara, baina Mutrikuarra zara. Zergatik Bilbo?*

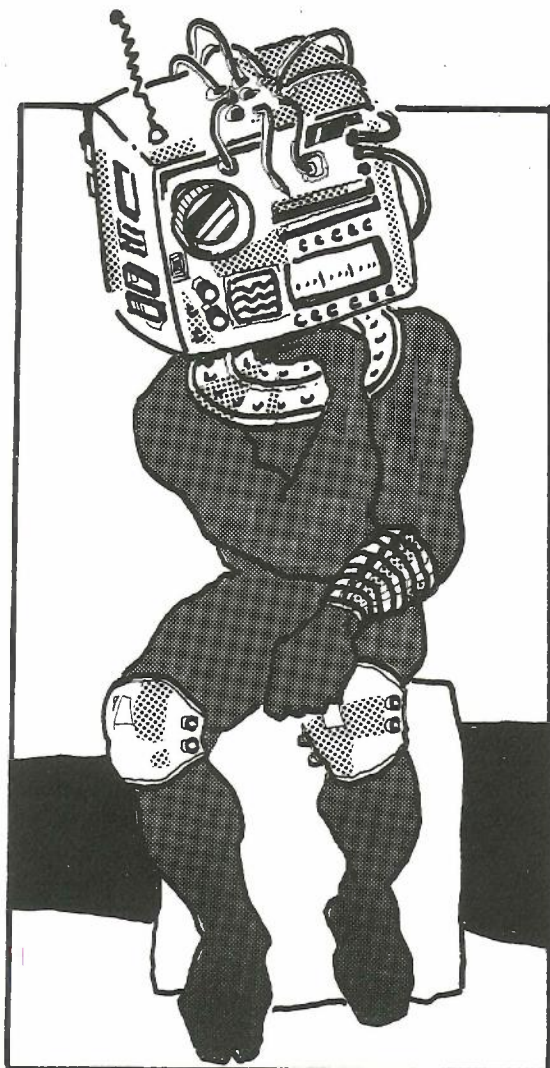
E. — Zuzenbideko ikasketak egitera etorri nintzen Bilbora eta lehenengo lau urteetan ezin nuen hemen gelditu, Mutrikura itzultzeko premia sentitzen nuen. Bostgarren urtetik aurrera, ez dakit zergatik, gustora sentitzen hasi nintzen hemen, eta hortik aurrera hiria behar bihurtzen da. Seguruena droga bat bezala da hau. Hala ere, ezin ditut bi aste segidan hemen egin, alde egin gabe. Baina Euskal Herrian bizitzeko ez dut beste tokirik aurkitzen. Gasteiz eta Donostia oso txikiak dira, sekretu gutxi dituzte. Bilbon sekretu pila dago. Bilbo deskubritu beharreko zerbait da, aldi bakoitzean deskubritzeko. Gogorra ere bai, baina hau, agian ona da. Erne mantentzen zaitu eta, gainera, taldearen mitologia piska bat hautsi egiten du ez da hain sektaria, hain "euskaldun tradizionala", aukera gehiago dau-de ihes egiteko. •

HARTZAREN ATZETIK

- ③ Duela hilabete amaitu zen Berlingo Zinemaldia. Bertan, "zilarrezko hartza" irabazi zuen Fernando Trueba zinegileak, "El año de las luces" filmeagatik. Hartza **galtzeko zorian** egon da, ordea, duela aste pare bat lapurrak sartu bait ziren haren etxean.

Etxean neskamea eta Truebaren lau urteko semea zeuden une hartan. Zakurraren zaunkak esnatuta, etxean norbait zebilela **susmatu** omen zuen neskak. Poliziari deitu eta, hauek azaldu zirenean, **zitzu bizian** ihes egin zuten lapurrek. Zilarrezko hartz preziatua hartzeko astirik izan zuten nonbait, baina hau ere erori egin zitzaien **ihesaldian**.

Hanka gainera erori ez zitzaizenean hor nonbait. •

ROBOT PENTSALARIA

- ③ Hortxe dabilta erdi erotuta munduko injeneru eta fisikari ospetsuenak, robot **burutsua** sortzeko lanean. Robot honek arrazonamendua eta ikasteko ahalmena izango ditu eta erabakiak hartzeko gai izango da. Hori lortu nahi da behintzat.

Ikerketa hauek MIT (Masachusset Institute of Technology), Iparrameriketako unibertsitate ospetsuan ari dira burutzen baina eragozpen ugari gaingitu beharko dituzte oraindik. "Jakintsu baten **burmuinaren** pareko izateko, milioi bat informazio-puntu baino gehiago behar dira, guztiz kateaturik beren artean, eta mila milioi baino gutxiago"- dio Marvin Minnsley ikerlariak.

Zailtasunik haundiena ikaskuntz prozesua pertsonengan nola gertatzen den jakitea omen da, oraindik ez bait dago batere garbi.

Batek daki zer ez duten asmatuko. •

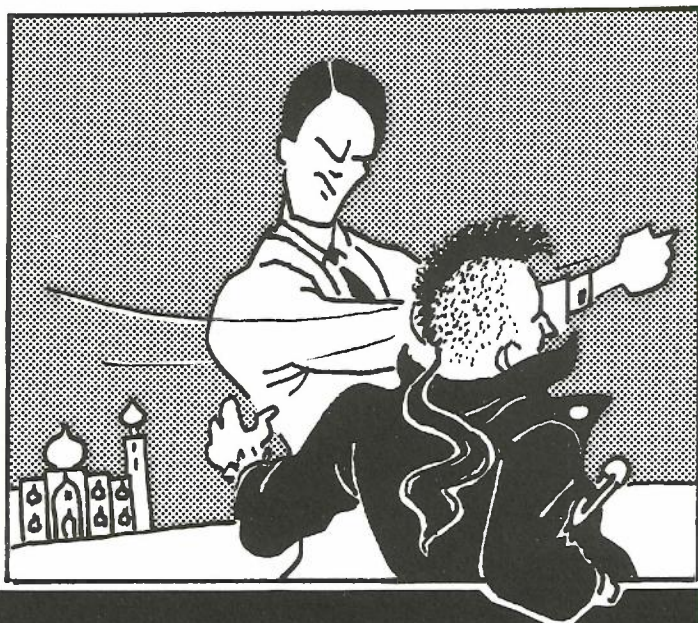
GALTZEKO ZORIAN. — Galtzeaz, galtzeko arriskuan. A punto de perder.

SUSMATU. — Sospechar.

ZITZU BIZIAN. — Aidean. A toda velocidad.

IHESALDI. — Huida.

BURUTSU. — Pensador, inteligente, Euskarazko **buru** hitzak esanahi asko izan ditza-ke erdaraz: talento (burua badu), juicio (burua badu), juicio (burua galdu), mente (burura etorri), atención (burua joan), memoria (buruan hartu).

"MORALITATE"AREN ALDE MUTUR JOKA MOSKUN

② Moskuko "Lubertsi" auzategian bizi dira gehienak eta hemendik hartu dute osatu duten taldearen izena: "Luberi". Gazteak dira oso talde honetako kideak, hogeitaz inguru. Txukuntxukun eta dotore jantzita ateratzen dira beti: galtza koadrodunak, jaka plantxatu berria, gorbata, ilea motz-motza eta ondo orraztua. Gorputz **itxurosoak** dituzte gainera, kulturismoa egiten bait dute.

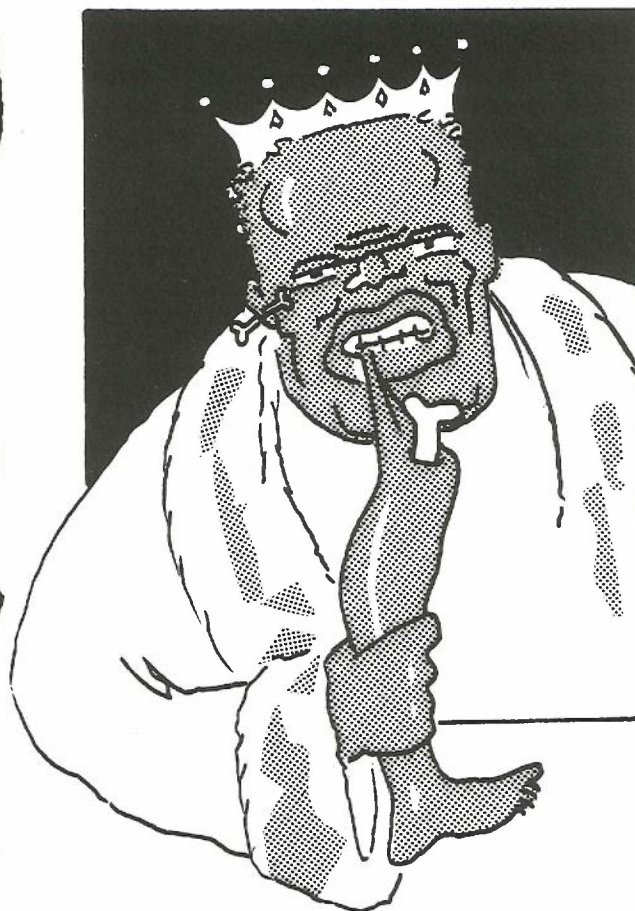
Alkohola, drogak, rock musika, eta mende-baleko ohiturak biziki gorroto dituzte eta moralitatearen izenean ateratzen dira (aste bukaeratan batez ere) kalera, punkiak, heavyak, hippyak eta antzeko "**hondakinak**" "hezitzeko" asmotan. Kanean, trenetan, tabernetan, edonon, gustoko ez duten norbait ikusten dutenean, ja eta kristoren **jipoia** ematen diote, badaezpada ere. Moral "garbia" maite omen dute eta indarra da beren lehenengo legea.

Nondik sortzen da hainbeste "salbatzaile"? •

BOKASSA ETA KANIBALISMOA

② Bokassa Ertafrikako enperadore eza-guna (ezagunegia, zoritxarrez) izan zen. Milaka hilketa eta **bortxakeria** bultzatu zituen. Orain, berriz, bere sukaldari izan zen Philippe Linguissak, informazio ikaragarria zabaldu du. "Behin batean, pertsona baten haragiarekin prestatu behar izan nuen bazkaria" esan du sukaldariak. Prestatutako "mokau goxoa" ginebratan ego-si eta gero ardo botila batekin eskeini omen zion Bokassari. Honek, noski, inoiz ez duela horrelakorik egin azaldu du. "Ni ez naiz inoiz **gizakijalea** izan, ezta izango ere" dio Bokassak.

Zailegia, agian, haragi hura, bere **ahosapai** sofistikatuarentzat. •

BURMUIN. — Buruko muina. Cerebro.
BATEK DAKI. — Auskalo. Cualquiera sabe.
ITXUROSO. — Planta onekoak, egokiak.
HONDAKIN. — Residuo, desecho.
JIPOI. — Paliza.

BORTXAKERIA. — Violación.
GIZAKIJALE. — Gizaki + jale. Gizakiak ja-
ten dituen. Antropófago.
AHOSAPAI. — Paladar.

GASTEIZKO HEZKUNTZA SAILA BIZIKLETAK BANATZEN

③ 1986-87 ikasturtean Gasteizko Udaleko Hezkuntza Sailak berrogeitalau bizikleta banatu ditu "Pedro de Anitua" eta Lasarteko institutuko ikasleen artean, ikasle hauek beren ikastetxeetatik urrun bizi direla eta.

Jende guztia ez da, ordea, txirrindua **taxuz** gidatzeko gai, eta ez da lan erraza gertatzen gaurregun gure errepideetako kotxeen emana kontutan harturik. Horregatik, istripurik **gerta ez dadin**, ikastaro aproposa jarraitu beharko dute ikasle hauek.

Familiatan autobuseko gastuak dakarren eguneroko zama nolabait arintzeko asmotan, eskoletako garrakoei diru-laguntza ematea erabaki zuen Gasteizko udalak. Laguntza bi eratakoa izan zen: alde batetik, bonobusak, txirrinduak banatzea, bestetik. Udalak 580 bonobus banatu ditu, hogeitamar ikasle bakoitzari, hiru hilabeteko hamar, alegia. Laguntza hau lortzeko, **nahitaezko** betebeharrak batzatu jarri ziren, beste edozein bekatan bezalaxe. Baina ikasleren baten gurasoak langabe-

zian bazeuden, **bestarik gabe** zuten bonobusa izateko eskubidea. Txirrinduen banaketa zuzen egiteko ere ikasleen egoera ekonomikoa hartu da kontutan, baina, **honetaz gain**, ikastetxe eta bizilekuen arteko distantzia ere aztertu da. Guztiz berria da horrelako proiektu bat martxan jartzea eta arrakasta handia izan du ikasleen artean. **Antza denez** datorren urtean berriro errepikatuko omen dute esperientzia hau. Inbertsioa 743.000 pezetakoa izan da.

LOTURARIK GABEKO BIDEGORRIAK

Ezaguna da Gasteizko topografia ezinhobea dela bizikletan ibiltzeko, **lautada** baten erdian bait dago kokaturik. Ez dago aldapa luze eta gogorrik eta kalerik gehienak, berriak behintzat, zabalak dira, kotxeak nahiz txirrinduak pakean eta batak besteari trabarik egin gabe ibiltzeko modukoak. Dena dela, kotxe-gidari askok ez du kaleko txirrindularia inolaz ere errespetatzen.

Baina, beste zenbait lekutan gertatu den bezala, ohituraren poderioz eta kalean txirrindu gehiago ikusi ahala, aldatuko dira kotxe-gidarien ohiturak.

Egoera eta istripu larriak ahal zen neurrian gutxitzeko, bidegorri famatuak sortu ziren duela bost urte baina, egia esan, ez zaie kasu gehiegirik egiten. Gasteizen, esate baterako, hamabi kilometrotatik gora osatzen dituzte bidegorri hauek, baina ez dute inongo loturarik beren artean. Auzoetan egin dira bide berezi hauek normalean, baina hiri erdira iristean desagertu egiten dira. Hortaz, arazoa lehenean gelditzen da, azken batean, trafikorik handiena dagoen hirigunetan beharko bait lirateke horrelako bidegorriak.

Gasteizek aukera izugarriak ditu alor honetan benetako plangintza serio bati ekiteko, bera bait da estatuan berdegunerik zabalena duen hiria, biztanle kopurua kontutan harturik. •

TERETSU OCIO

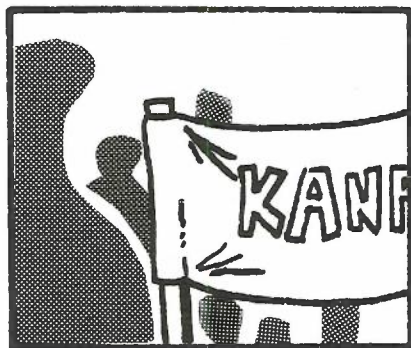
TAXUZ.—Itxuraz, behar bezala, fundamintuz.
GERTA EZ DADIN.—Ez gertatzeko. Para que no suceda.

NAHITAEZKO.—Ezinbestekoa, derrigorrezkoa.
BESTERIK GABE.—Sin más, automáticamente.

HONETAZ GAIN.—Honetaz aparte.
ANTZA DENEZ.—Dirudienez, ematen duenez.
LAUTADA.—Llanada.

IKASLEEN BORROKA EDO PASOTISMOAREN BETIRAKO HERIOTZEA

leen sindikatu bat dago batetik, ikasleen jestora bat bestetik. Sindikatuek urte askotako historia dauka, antolakuntza hobeagoa. Azkenean sindikatua da Gobernuarekin negoziatzera joaten dena. Baina mobilizapenak jestoraren eskuetan daude, eta ikasle gehienek ez dute sindikatua begi onez ikusten.

Haserako bileretan sindikatuak uko egiten dio Gobernuaren hobe-kuntzei, nahikoak ez direla **argudiatuz**. Kalean ikasleen apoioa daukate. Asteak igarotzen dira, nekea somatzen da ikasleen moralean. Gobernuak onartzen duen ordezkaritza bakarra sindikatuarena da. Biolentzia handiko mobilizapenak dira, eta komunikabideek argazkirik biolentoenak argitaratzen dituzte. Manipulazioa garbia da. Mobilizapenen alderdi negatiboak agertzen dituzte, ikasleei arrazoiak ukatuz eta helburuen **bidezktasuna** zalantzan jarritik.

Azkenik, akordio bat sinatu du Gobernuak sindikatuarekin. Lortutako abantailak eztabaidagarriak dira. Ikasleen jestorak mobilizapenekin jarraitu du, baina badirudi azkenik lortutakoa onartuko dutela, ezer baino hobea delakoan. Irakaskuntzarako presupostua izugarri altxatu da. Horrek kalitate hobeagoa suposatuko du. Badirudi ikasleek beste dignidade bat lortu dutela mobilizapenen ondoren. Klase sozial garrantzitsua direla frogatu dute, kontutan hartzekoak direla euren eskabideak. Baina ondoriorik garrantzitsuena hau da: pasotismoa hil da, betirako hil da. Ikasleak parasitoegetari uko egin dio, pasota izateari uko, posmodernismoaren ametsa amaitu egin da. Beti bezain behartsuak gara denok eta borroka egin beharra daukagu, bakoitzak bere alorrean, bizitzen jarraitzeko. •

PAKO ARISTI

③ Gizarte guztia harritu da ikasleek aurrera atera duten burruka ikusirik. Inork ez zuen espero ikasleak pasotismotik ihes egin eta kalera aterako zirenik. Denok gogoratzin genuen 68ko Maiatzean gertatua, batzuk bizi izan zutelako, guk gazteok, kontatu zigutelako. Ordutik hainbeste urte igaro ondoren, ikasleak pasotismoaren sareetan eroriak zeuden. Frankismoaren azken urteetan burruka politikoan **murgildurik** ibili ziren. 75etik aurrera ikasleen indarrak kultur mailan **ahitu** ziren. Irakaskuntza gaizki zegoen, baina ez zitzaion **jaramon** handirik egiten, eta ikasleek nahiago zuten euren burua kulturaz jatzeko, jaialdiak antolatzea, aldizkariak ateratzea. Ikasketak urteak bizitzeko trantze ilun bat besterik ez ziren. Lehenbait lehen igarotzea zen helburua. Titulua lehenbait lehen ateratzea nahi zuten ikasleek. Gehiagorik ez.

80.hamarkada hasi zenean, Posmodernismoaren etiketa **esegi** zitzaion. Denok posmodernoak ginen, kultura posmoderno zen, irakaskuntza ere bai. Kezka sozialak, klase-borrokak, mundu berri baten idealak lur jota gelditu ziren. Indibidualismoaren bideak zabaldu ziren gazteentzat, pasotismoa **hedatu** zen gizartearen alor guztietan.

Bitartean, irakaskuntza kalitatea galtzen zihoan, matrikulakuentak gero eta garestiagoak ziren, selektibitate igaro behar zen unibertsitatara

iristeko.

Orain arte ez da horrelako batasunik ezagutu ikasleen artean. Urte batzuetako bidea da ikaslearena; hortik ateratakoan, bakoitzak bere bideari jarraitzen dio. Zaila da talde batu bat sortzea, helburu berdinekin eta **finkotasun** apur batekin.

Frantzia hasi ziren **estraina**. Indar handia hartu zuten, eta lege bat atzera botatzea lortu. Egundoko garaipena izan zen. Gobernuaren borondatea ikasleen asmoetara markatua gertatu zen.

Une batean, Espainiako ikasleak ere mobilizapenak antolatzen hasien dira. Jenderik gehiena Madriden eta Barcelonan mobilizatzen da. Euskaldun ikasleen artean nola baiteko erreparatu bat somatzen da. Espaini mailako mobilizapenetan sartzeko erreparatu daukate euskaldunek. Reibindikazioak zehaztu egiten dira eta helburu batu batzuren atzean ikasle guztiek bat egiten dute, oraingoan Euskadiko ikasleen apoio guztiaekin.

Negoziaketaren beharra planteatzen da. Gobernuak haseran ez du nahi, baina, mobilizapenen indarra ikusirik, ez zaio beste erremediorik gelditzen.

Hurrengo prolema zera da: zeintzu diren ikasleen ordezkariak, hau da, norekin negoziatu behar duen gobernuak. Puntu honetan ikasleak erdibitu egiten dira. Ika-

MURGILDURIK. —Buru-belarri sartuta.
AHITU. —Bukatu. Agotar, acabar.
JARAMON. —Kasu.

ESEGI. —Zintzilik jarri. Colgar.
HEDATU. —Zabaldu. Extender.
FINKOTASUN. —Estabilidad.

ESTRAINA. —Lehenbizi, lehenengo aldiz.
ARGUDIATU. —Arrazoitu. Argumentar.
BIDEZKTASUN. —Viabilidad.

EUSKARAREN KUTXA

AHOZKO

EUSKARA: KONTAKETA (II)

③ Kontaketa izan genuen gai aurreko alean, ahozko euskararen egindako kontaketa. Maisua, berriz, Orixe eta bere **Santa Kruz apai-za** liburua irakurgai, Joxe Azurmendiren eskutik.

Ale honetan kontaketa **muinera** joko dugu eta aditza kontuan izango. Aditza bait da kontaketa muina, deskribapenarena adjektiboa den bezala. Eta oraingoan, Orixe eta Joxe Azurmendiz gainera, Manuel Uztapide izango dugu geurekin.

* * *

Kontarako solas-estiloa aditz denboraren **aldakuntza** azkarrean ikusten da besteak beste. Hala dio Joxe Azurmendik. Eta jarraitzen du: "Kontakizuneko iraganalditik irakurleari begira egiten den orainaldiko interjeziara, komentariara, ura errekatik bezain erraz pasatzen da. Aditzarekin jolasean. Eta esan behar, txispa ateratzen diola, gero!. Denborak kanbiatuz ritmoa ere aldatzen dizu".

Hona hemen, besterik gabe, Orixeren bost pasarte. (Azpimarrak Azurmendirenak dira, eta parentesi arteko zenbakiek orrialdeak adierazten dituzte.)

Andik bi urtera *etzun* zaldi-bearrik emendik Prantzira joan-etorriak egiteko. Nonbait indarra *badute* Ernialdeko aizeak (28).

Santa Kruz, beti bezain **lasa**, etxe barrenean *zegoala*, esaten *dio* seroraren senarrari, galtzak eta abarkak ateratzeko. Jantzi *du* bizkar-saski bat buruan; artu *du* eskuan itaia, ta irugarren atetik atera *zan*, ate nagusiaren ondotik, soldaduei agur eginda, kantari (32).

Ayatik Arruara jo *zuten*, goseak eta **auleriak** **akiturik**. Otsailaren lena *zan*. Larogeitamar lagun *zitun* Santa Kruzek... Andik Itziarrera sartu *dira*, ez noski an su-ondoan anka-zabal egoteko (75).

Ari *zun* otzarekin, ikulu batean sartu *zan*, eta eguna zabaldu baño len. Prantzira bidea artu *zun*. Muga pasatzen *zeuden* orain ere lanak. Baiño orain ere zerbait asmatuko *zun* eta bearra ere bai, lepoa moztuko *ezpazioten*. Enderlatzako karabieroen lagunak arrapatzen *badute*! (127).

Soldaduak etxera sartzean, bera agertu ta **eskuetara zitzaien**. Eramaten *dute* Baionara, ta an... (130).

Aditz-joko antzekoa ikusiko dugu ahozko euskararen egindako hainbat kontaketatatan. Harrigarria dugu, esate baterako, aukeratutako Uztapideren pasarte luzea. Ezta propio enkargatuta ere! Aditza saltoka dabil hor iraganetik orainaldira eta orainalditik iraganera, etengabeko jolasean. Eta irakurleak Uztapiderekin batera ikusten du bere burua gerratean, 1938.eko gabonetan ibiltari xelebre, Hontoria de Juarrillos, Segovia, Medina del Campo eta Avilan barrena. (Oraingo honetan azpimarrak gureak dira, eta pasarte **Lengo egunak gogoan** lehenengo liburuko 271. orritik hartua dago.)

Preparatu *giñan* beintzat gure maletak eta mantak artuta, eta Segovia'ra. An trenean sartu *gera* ta nora joan bear *genduan arrastorik ez*. Abitu *gera* noizbaiten; urrengo Medina del Campo'n gelditu *giñan* apaltzeko, ta trenetik jetxi *gera*. Atzera lengo bagoira joan bear *genduan*.

Aparia artu estazioan eta joan *gera* bagoira aiar bat eta ni; batek iru sagar plateran eta besteak ardoa, iru lagunuen errazioa. Gallego bat *genduan* irugarrena, babarrun zuriakin-eta.

Ura ez *dakit* galdu egin *zan* edo iges egin *zigan*; *etzan* baintzat guregana azaldu, ta gu or gelditu *gera*, iru sagar Gabon-aparia egiteko, ta irugarrena erdian ebaki ta sagar ta erdina janda. Plateratik trago bana ardo edan *genduan* da bapo.

Gure gallegoak naikoa babarrun zuria jan izan-go *zuan*. Apari ederra egin *genduan* beintzat eta ez *genduan* otzaren bildurrik...

Eta trenean segi aurrera berriz ere. Noizbaiten iritxi *gera*. Avila'ra. Antxe jetxi egin bear *zala*, ta an zakurra ilko zukean otzak.

Kalean abitu *gera* ta kaballeriak baño ere ankaots aundiagoa ateratzen *genduan*; anketan egurrezko txokluak *genduzkan*, ba. Otzari gogor egiteko zerbait egin bear. Avila'ko kalean gu abitu *giñanean*, *bagenduan* zeñek begiratua.

Badago zer ikasia ahozko literaturan! •

PELLO ESNAL

MUIN.—Funtsa. Tuétano.

ALDAKUNTZA.—Cambio.

LASA.—Patxadan.

AHULERIA.—Ahulezia, indar eza. Debilidad.

AKITU.—Agotar.

ESKUETARA ZITZAIEN.—Eskuetan jarri zitzaien.

ARRASTORIK EZ.—Ideiarik ez. Ni rastro, ni idea.

JOXEMARI MIRIMARI LAU HANKA ETA

③ Ez zitekeen Joxemari gaiztotzat har; bihurritzat, bada ere. Gainera, baserriko giroa ez zuen laguntzaile txarra Joxemarik horretarako. Abere eta hegaztiekin sozio bizi zen. Eskolara baino elizara maizago joana zen Joxemari, nahiz eta bide bera izan bietarakoa. Gaur **gilkor** sendokoa dena, fideoa baino fin eta **meharragoa** zen nik ezagutu nuenean. Ez jaten ez zuelako; indarrera joaten zitzaion, nonbait, jana.

Mihian apenas ilerik zuen Joxemarik. Hauxe zen haren defektuetako bat, hain zuzen ere: **kontakatilu** samarra izatea eta, batzutan, **atzapar** lijerokoa. Lau urte zitueneko, amak **martopiletan**, herriko festetan eta jai handietan txokolatea zerbitzeko erabiltzen zuen **burrunztalia** apurtu omen zuen auzoko amonaren baten **muinoan**, "zer egiten dute hauek hemen gure azukre guztiak jaten jarrita" esanez.

Ohean pixa egiteko ere ez zen beldur Joxemari. Pospoloekin jolasteko **irrika bizia** zuen. Artean hiru urte zituela prestatu omen zuen dotore asko **alamartsoa** atariko **garo-metekin**, San Joani begira egon gabe.

Etxean bisitaririk baldin bazen, ez zuen erraz aldegingo ondotik Joxemarik. **Tratariririk** etortzen bazen, berriz, tratua zerratu arte edo erabat hautsi arte Joxemari izango zen testigu. Inoiz, aitari gustoko ez zitzaizkion arrazoiak emanez, gainera. Ba omen zeukan Joxemariaren aitak behi zahar bat, oso zaharra, saltzeko. Iritsi da tratolari bat eta hizketan hasi orduko galdetu omen:

—Zenbat urte ditik behi honek, Pello?

—Honek? Zortzi bat edo.

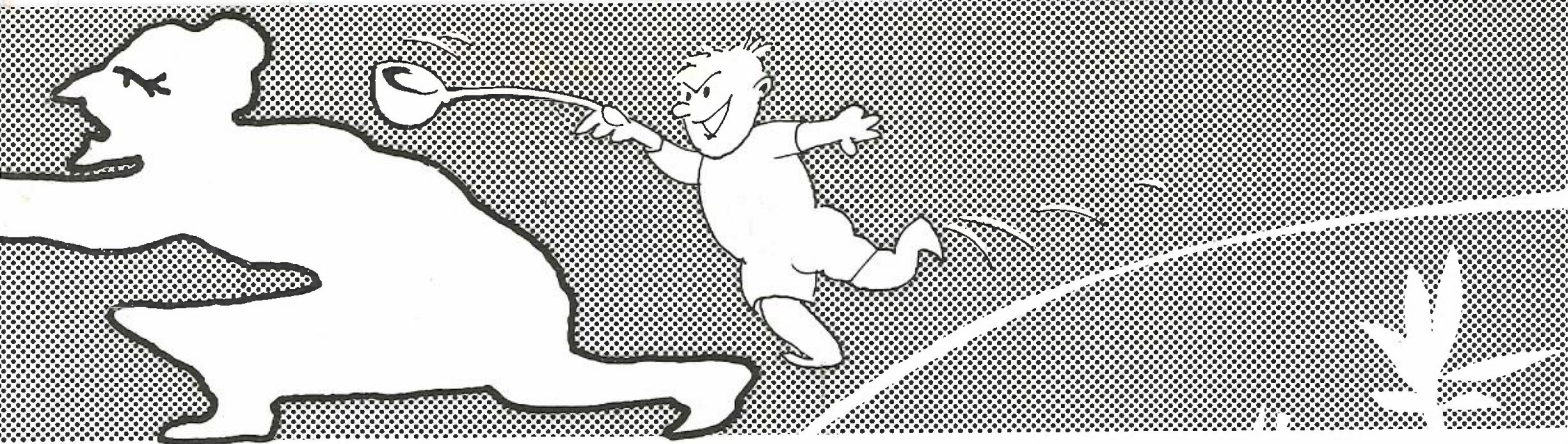
Joxemarik, orduan, askaurretik:

—Erosi zela ere badira honez gero zortzi urte.

JOXE MARI MIRIMARI.—Euskaraz badaude honelako hitz-jokoak, izenekin lotuak eta batez ere umetan erabiltzen direnak: *Nikolas, jan eta jolas; Petra, ipurdian lau letra; Joxe Moxe kitarra ...* (Ikus **HABE**, 67 eta 68 zenbakiak).
GILKOR.—Zilborra. Panza.

MEHAR.—Mehea, estua.
KONTAKATILU.—Correveidile. Euskara zenbait tresna-izenez baliatzen da giza izaerari buruzko adjektiboak sortzeko: *katilu* (ikaskatilu: *empollón*), *ontzi* (negarrontzi: *llorón*, *hitzontzi*: *charlatán*, *melontzio*: *idiota*), *kirten* ...

ATZAPAR.—Zarpa.
MARTOPIL.—Haurra jaioberritan auzoko emakumeekin etxean egiten zen festa.
BURRUNTZALI.—Cazo.
MUINO.—Moño.
IRRIKI BIZI.—Griña, gogo bizia, nahia.

IPUINA

MARI, A BOST BELARRI

Aitari ahoan hatza sartu besterik ez zen egongo orduantxe!. Horrelakoetan Joxemariri nola **erasotzen** zion ere badakigu:

—Bazekiat nik hik zeinen ikutua duan, bai.

Alegia, Joxemariaren **aitapontekoarena** esan nahi zuen. Izan ere, gutxi izango ziren bera bezain hiztun trebe eta **ziri** sartzen bizkorrak. Urte batetan, oso berandu ari omen zen **arbia ereiten** eta inguruko baserritar batek esan omen zion:

—Baina, Josprantxiko, halako eta horrelako **jorran** ari dituk eta hi, berriz, oraindik ereiten!

—Kristodios! Jorran ari direla! Hala ere, horiek orduko jango ditiagu, bai —erantzun omen zion.

Aita haserre bizian zegoen oraindik aurreko egunekoarengatik eta, kastiguz edo, astoa eman eta auzoko izebaren etxera bidali zuen Joxemari, izebari **zima-**

ketan laguntzera. Goizeko saioa egin zutenean, astoak askatu dituzte, eta izebak beren astoari **mantalkada artakazkar** eman omen zion eta Joxemariarenari batez. Hori ikusi zuenean, honela bota zion izebari:

—Gure astoak ere badaki jaten.

—Bai, umea, jakingo dik, bai baina ...

Auzokoren batek kontatu izan behar zion Pellori, gertatutakoa. Hura grazia egin omen zion eta haiek algarak, Pellorenak.

—Aterako haiz. Ez duk etxerik galduko. Bejondeiala —pentsatu omen zuen Pellok.

Handik aurrera ez omen zuen gehiago Joxemari zigortu.

RUFINO IRAOLA

ALAMARTSO. — San Joan sua.
GARO-META. — Meta de helecho.
TRATALARI. — Tratante.

ERASO. — Atacar.

AITAPONTEKO. — Aitajauna. Padrino de bautizo.

ZIRI. — Cuña.

ARBI. — Nabo.

EREIN. — Sembrar.

JORRA. — Escarda.

ZIMAURKETA. — Zimaurre egitea. Preparación del estiércol.

MANTALKADA. — Mantal + kada. Contenido de un delantal. Era berean: eskukada (puñado), eltzekada, kikarakada.

ARTAKAXKAR. — Arto txikia, ale txikiko artoa.

ZINEA

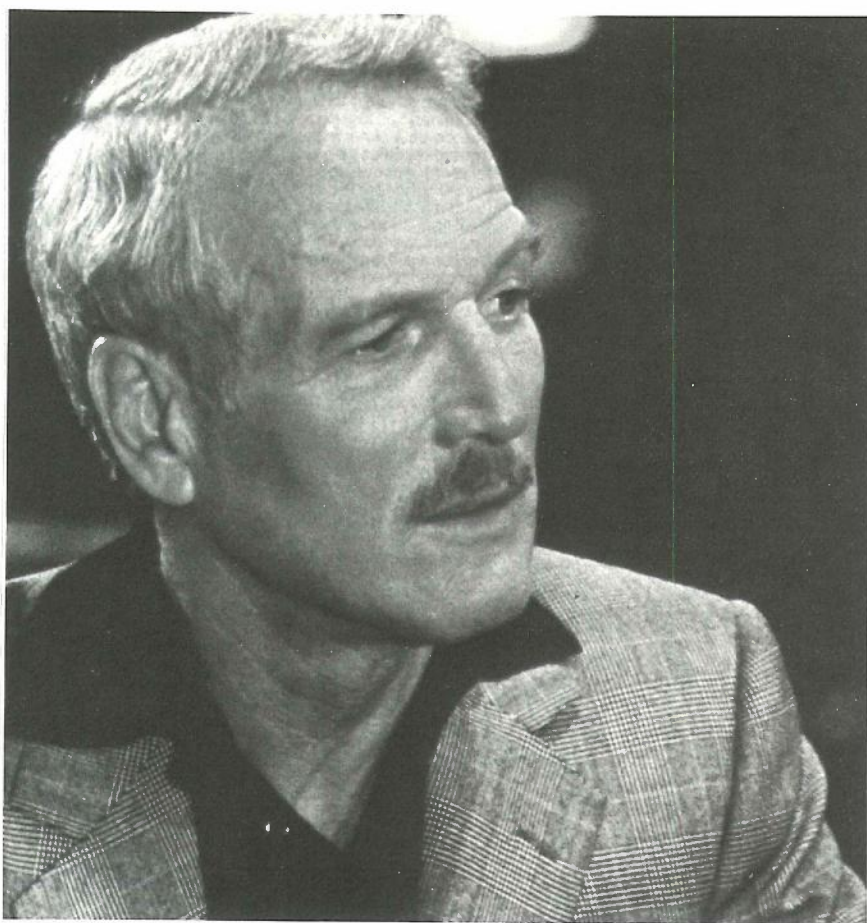
ZINEA

ZIN

EL COLOR DEL DINERO

PATUA BEDERATZIGARR

ZUZENDARIA: Martin Scorsese.
ANTZESLEAK: Paul Newman, Tom Cruise,
 Elisabeth Mastrantonio

③ "Nine ball" deritzan bilar jo-koan, bederatzigarren bolak erabakitzen du garaipena edo **galera**. Derrigorrez sartu behar da tronere-tan bola hori. Axola gutxi beste zortziak **maisuki** sartu diren ala ta-pete berdearen gainean geratu. Jo-korik ikusgarriena da, ikusgarriena eta arriskutsuena, dena bola baten baitan dago eta.

Era ikusgarrian hasten digu fil-mea Scorsesek, zigarro baten keak tako baten klarionaren urdina belz-ten duen bitartean, goiko adieraz-pena egiten zaigu. Geroxeago, bilar-mahaiz beteriko taberna, klub edo antzeko nonbaiten sartzen ga-ra. Hortxe irakatsiko digu Tom Cruisen pertsonaiak bilarrean nola jokatu. Pertsonaia hori bilarrean, Cruise antzesten eta Scorsese zinea egiten **azti** agertzen zaizkigu. Ma-giaz beteriko filme baten aurrean gaude. Aktore ospetsu baten ma-gia, irudizko magia eta, bukatzeko, borobila ez den argudio baten ma-gia beltza. "El color del dinero" **ezinhobea** ez bada ere, derrigorrez ikusi behar den filmea da.

IRUDIEN ESTETIKA ERAKARGARRIA

Martin Scorsese luze mintzatu da filme honetaz, eta sekulan ikusi ez ditugun irudien sekretua argitu digu. Bere hitzetan, Spielberg-ekin

GALERA. — Derrota.
MAISUKI. — Magistralmente.
AZTI. — Mago, adivino.
EZINHOBEA. — Inmejorable.

REN BOLAN DAGOENEAN

egin zuen telefilme batean hasi zen interesatzen zitzaizkion kamera-mugimendu batzu esperimentatzen eta pelikula honetan **gauzatu** du han ikasitakoa. Agian pentsatuko duzue gehiegi ari naizela planu miresgarri direlako horietaz. Bai. Ikusi arte ez zarete konturatuko zeinen ederrak diren, zeinen zailak. Bolak tapetearen gainean, takoa bolak josten, jokalarien aurpegiak boletan isladaturik, bilarreko artisten mugimenduak, arbol baten islada kotxearen leihatilan, kotxea bera kamarara hurbilduz, baina **urruntzen** ari dela emanez eta, bukaera aldera, bilar-txapelketa egiten denean, era-kustokia hartzeko era, katedrala baltz bezala.

ARGUDIOA, KALE; ANTZESLEAK, BERTANTXULO

Scorsese beti ibili da zailagoaren bila. Hoberena du helburu eta, kasu honetan, inspirazioa eta **maius-lana** bat datoz. Pelikula ederki, aise, doa aurrera, baina, halako batean, biribilketa arraroa egiten du kontakizunak eta aspaldi honetako gidoiegilerik onena zirudiena indarra, **adorea** galtzen hasten da. Hasiara zoragarria du. Bilarrean aditua den Paul Newmanek joko honetako jokalaririk abilenarekin egiten du topo **txiripaz**. Bere babespean hartu eta **trikimailu** guztiak hari irakas-

ten hasten da, baina ez jokoa hobetzeko trukoak, ez, dirua erraz ateratzekoak baizik. Mutila neska batekin dabil. Hobe duzue izena ez ahaztea, bera bait da filmearen lau bitxietako bat, Elizabeth Mastrantonio. Bera bihurtzen da mutiko **bihurriaren** zaintzaile. Jokoa hasten dira. Nik uste nuen Pigmalionen antzekoren bat ikusiko genuela edo toreroek egiten duten alternatiba moduko bat; zahararen garaia betetzean, gazteak hartzen du haren lekua. Ba ez. Derrepente "Eddie

Nelson"i zaletasuna **berpizten** zaio eta, mutila baztertuz, bera hasten da tapeteetan jokatzen. Lagun gazteak bere bideari ekiten dio eta hantxe galduko du inozentzia ere. Amaieran biak aurrez aurre egongo dira "Nine ball" a nork sartuko zain, baina Scorsese bigarren tiro txarra egin eta bi ordutan lortutakoa esaldi batean hondatzen du. Zorionez, oroipenerako Paul Newman-en lana eta mila plano eder ditugu.

GOIAN AIPATURIKOARI AZKEN OHARRA

Dudan nago ez ote dudana filma gaizki ulertu. Gaizki edo behintzat ez Scorsese nahi zuen modura. Bere elkarriketa bat irakurri dut eta **giltzarri** bat ez ote digun ematen susmoa dut. Irakur ezazue. "Ez nuen pertsonaia **baikorra** nahi. Paul Newman-en "Eddie Nelson" ez da jokalaria, diruzalea baizik. Berarentzat jokoa errenta da. Iraganak min ematen dio, beldurra dio **ekinean** hasteari. Gazteak erabiltzen ditu. Bere **zaborraz** bete nahi ditu, putakume hutsa da".

Agian horrela ulertu behar da argudioaren aldaketa arraroa. Nik ez nuen aukerarik izan. Ea zuek estetikari kontakizun eder baten lilura lotzen diozuen. Zorte izan. •

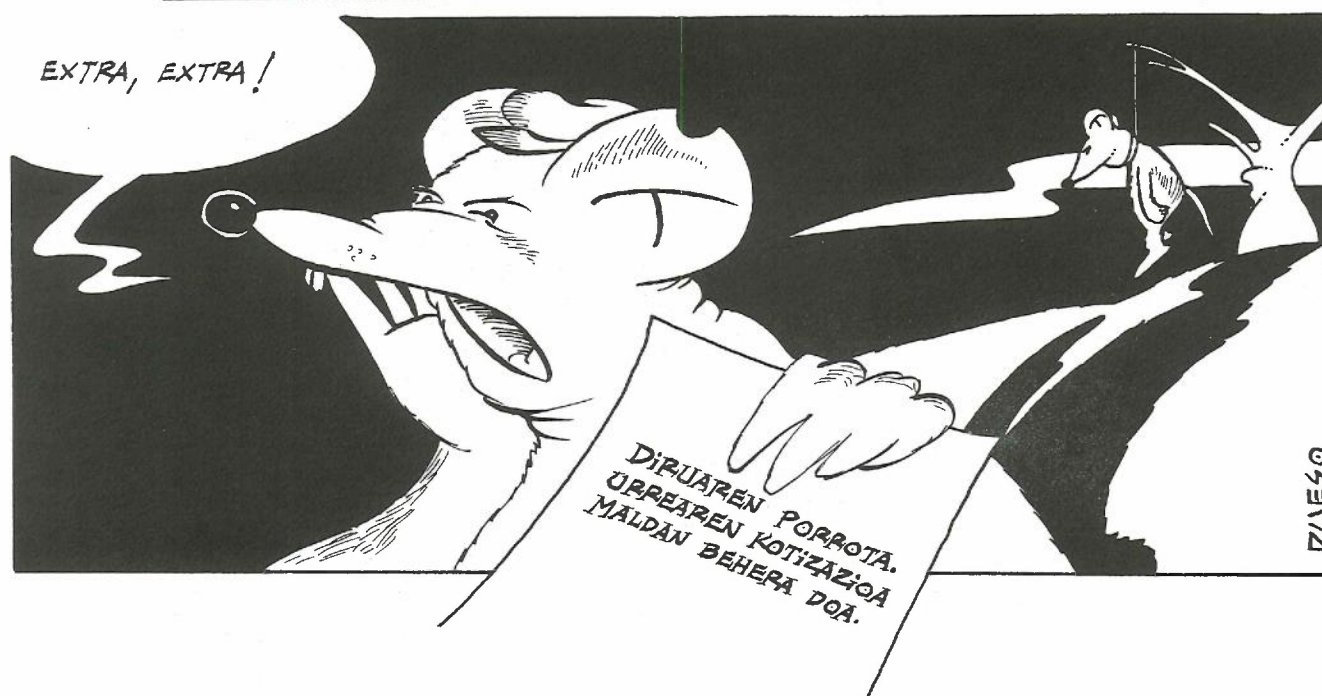
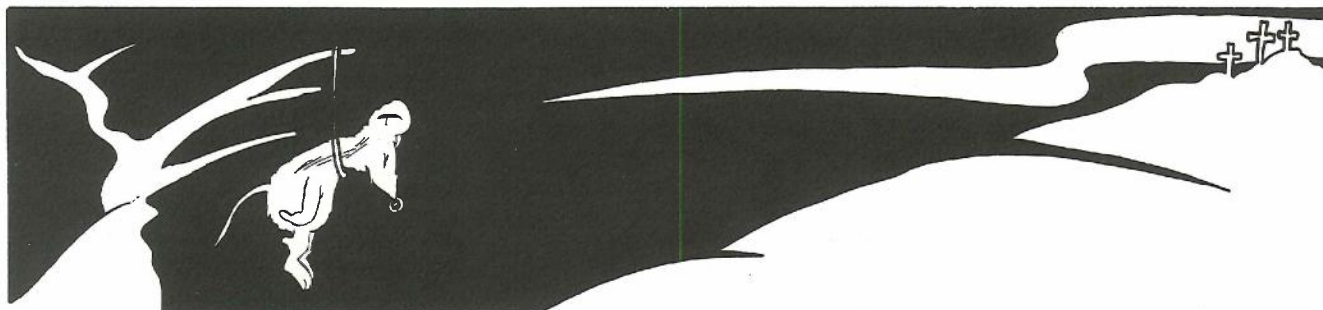
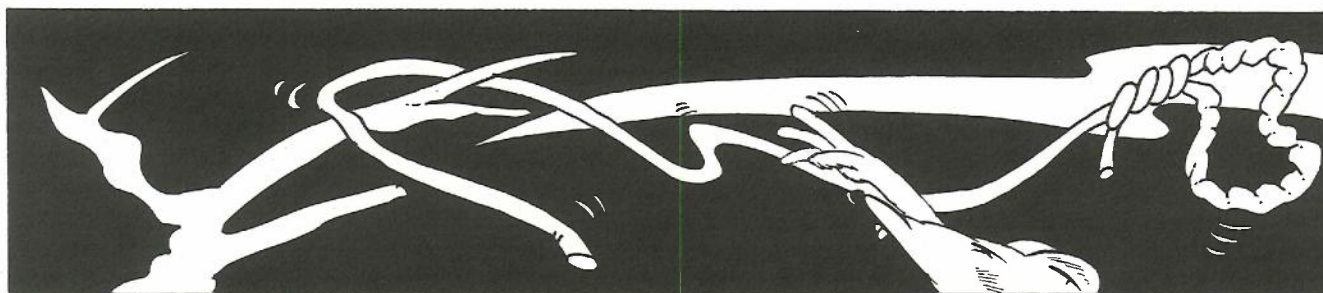
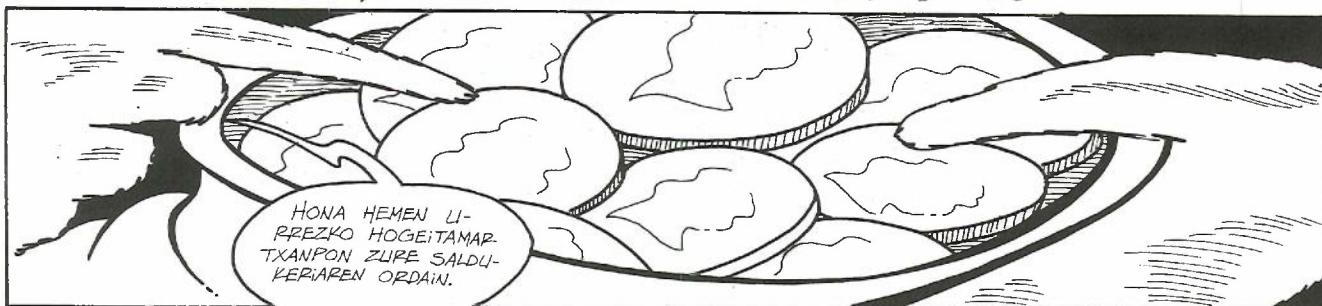
BEGOÑA DEL TESO

GAUZATU. — Hezurmamitu. Plasmar, hacer realidad.
URRUNDU. — Alejar.
MAISU-LANA. — Trabajo magistral.
ADORE. — Aliento, ánimo.

TXIRIPAZ. — Ustegabeen.
TRIKIMAILU. — Artimaña.
BIHURRI. — Revoltoso.
BERPIZTU. — Indarberritu. Renovar, resucitar.

GILTZARRI. — Giltza + harri. Clave. Era berean: oinarri (base), mugarri (mojón, hito).
BAIKOR. — Optimista. Antonimoa: ezkorra.
EKINEAN. — Ekinez.
ZABOR. — Basura.

JUDASI: BENEFAN GERTATUTAKOA

ARGAZKIAK: X. OTERO

SUA, ZURAREN ESKULTORE

☼ **M**urtxanten, Tuteratik sei bat kilometrotara, dago **upelgintzan diharduen** Euskal Herriko lantoki bakarra. Martiartu du izena senide arteko enpresa honek. Garai batean asko ziren langintza honetatik bizi zirenak, batez ere ardoa egiten den herrialdeetan. Murtxanten bertan bazen beste lantoki bat, Tuteran ere bai, Tafallan... Baina beste ofizio askok bezala, atzerakada nabarmena izan du upelgintzak. Izan ere, upelategi askotan lehengo zurezko **upak** baztertuta, poliester eta hormigoizko ontziak erabiltzen dituzte, ardoaren kaltetan.

UPELGINTZA. — *Upela + gintza. Upelak egitea. Fabricación de toneles, barricas.*

DIHARDU. — *Ari da.*
UPA. — *Tonel, cuba.*

Martiartu senideak: Seirok lan egiten dute upelategian.

Martiartuko langileei aitonarengandik datorkie lanbide zahar hau. Duela urte asko, ehun urte inguru, aitona Bikaiko Aulestiatik Murtxantera joan zen lan bila. **Hargin-lanetan** hasi bazen ere, laster upagintzari heldu zion. Sei seme-alabetatik bik aitonaren lanbideari eutsi zioten, nork bere aldetik. Krisia zela eta, bi lantokietako bat itxi egin zen, baina besteak **tinko irauten** du upelak eginez eta upel zaharrak konpunduz. Egunean 14 bat egiten omen dituzte.

Urteen joanean, zenbait makina sartu dituzte lanik latzenak errazteko, berek asmatutakoak batzu. Baina beste lan asko lehengo eran egiten dira, eskulanari **mu-zin egin** gabe, batez ere upelen konponketan. Lantokiko paretak eta hautsez betetako apalak garai bateko tresnez josiak dituzte oraindik.

HARITZA BEZALAKORIK EZ DA

Zurak zerikusi handia du upelaren kalitatean. Gaztaina, haritza, gerezia eta **lizarra** erabiltzen dituzte. Haritzezkoak dira **ezbairik gabe** hoberenak, baina, era berean, garestienak ere bai. Bera da ardoarentzat, whisky eta koinaka gordetzeko eta beste zenbait edarirentzako aproposena, **isurkiari** ematen dion "bouqué" a dela medio. Gipuzkoako sagardotegietan ere haritzezkoak erabiltzen ziren. Gaurregun, ordea, hasiak dira batzu gaztainezkoak eskatzen. Txakolin ontzietarako ere bi zura mota horiek erabiltzen dira, haritzezkoak gehiago ikusten badira ere.

Haritzak kalitatea bere alde izan arren, badu kontrarik ere. Zur klase hau ez dago nolanahi **zerratzerik**. Zuhaitzaren **zuntza** puskatuz gero, upelak jariora izango

du eta. Hala izanik, zuhaitzaren parte handi bat alferrik galtzen da. Garai batean, Murtxanteko lantokian bertan egiten zuten lan hori. Gaurregun, berriz, zerratuta, oholetan, ekartzen dute kanpotik.

Upela egiteko gaia prestatzea da Martiartuko lagunen lehenbiziko lana. Dena den, gaztain-egurra erabiltzen dutenean, zerratu ere bertan zerratzen dute. Upel oholek zabalagoak behar dute izan erdialdean muturretan baino. Proportzioak upelaren tamainaren arabera-koak dira. Ondoren, **uztai** batez zabalera ezberdineko upel-oholak josiko dituzte, goiko aldean **zirrikiturik** utzi gabe. Mailu berezi batez beste bi uztai jartzen zaizkio, upelaren erdia ondo lotua utziz.

BEROAK BIHURRITZEN DITU UPEL-OHOLAK

Franciscok, anaietan gazteenak, labera darama upela. Horixe da upel lantegiko lanik ikusgarriena. Beroaren eraginez, hoguei bat minututan upeloholak behin betirako okertu eta elkarrekin josiko dira, **iltze** bakar bat ere erabili gabe.

Lurrazpiko labeen zerrautsez edo ezpalez sua piztu ondoren, upela suaren irteeran ipintzen da ondo bustita. Txapazko estalkia ipintzen dio Franciscok, beroak ihes ez egiteko. Zura ondo berotutakoan, kable batez upelaren behekaldea piskanaka estutuko du. Gaurreun poleak erabiltzen dituzte horretarako. Baina garai batean giza-indarrez baliatzen ziren.

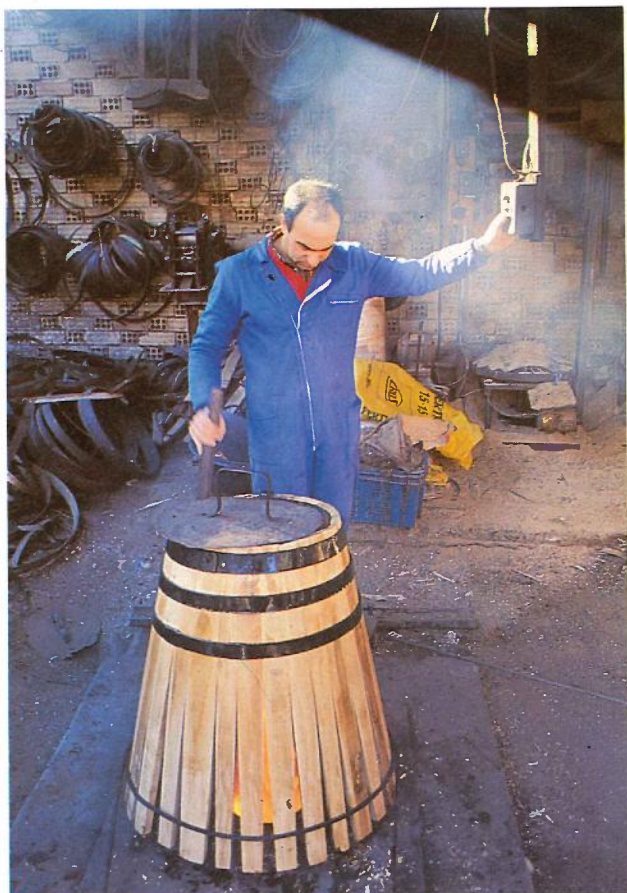
Behin upelari itxura borobila emanaz gero, beheko uztaiak sartu eta Fortunak, anaietan zaharrenak, asmatutako makina batean uztaiak ondo estutuko dituzte.

BEROAREN ERAGINEZ, HOGEI BAT MINUTUTAN UPELOHOLAK BEHIN BETIRAKO OKERTU ETA ELKARREKIN JOSIKO DIRA.

HARGIN-LAN.—Trabajo de cantero.
TINKO IRAUN.—Matenerse firme.
MUZIN EGIN.—Despreciar, hacer ascos.
LIZAR.—Fresno.

EZBAIRIK GABE.—Zalantzarik gabe. Sin discusión.
ISURKI.—Líquido.
ZERRATU.—Serrar.
ZUNTZ.—Fibra, filamento.

● Murtxanten daude Euskal Herriko azken upelgileak

Beroaren eraginez, hogei bat minututan upeloholak behin betirako okertu eta elkarrekin josiko dira.

Ondoren, beste batean upelaren estalkiak sartzeko **hirrikadurak** egingo dituzte.

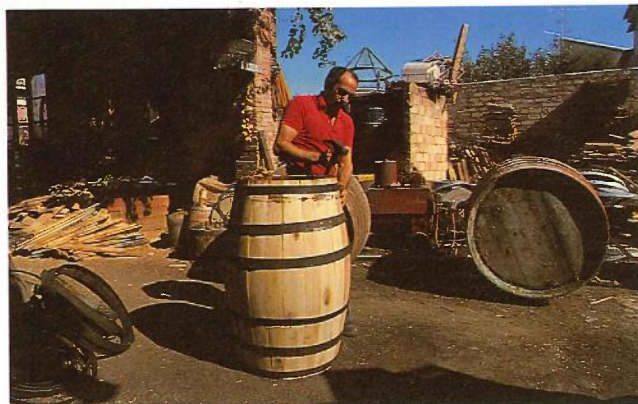
Bitarte horretan, beste anaia batek estalkia eta azpikaldea prestatuko ditu. Konpasez neurriak ondo hartuta, bururik gabeko iltzez josten ditu ohol puskak. Edariak ihes egin ez dezan, oholen artean aurreko urtean bildutako ezpatabelarra sartuko du.

Upelari tapak ipini eta, lehengo uztaiak kenduta, berriak jartzen zaizkio, lehengoak behin behinekoak bait ziren. Kanpotik ondo **lixatu**, zuloa egin eta kitto. Edozein edari gordetzeko prest dago upela. Gaztain-egurra erabiliz gero, ordea, parafina bero-beroa sartu behar du ontzian, zura **izerdi ez dadin**.

ZAHARRAK KONPONDU ERE EGITEN DITUZTE

Upel eta upa zaharrak konpontzea da Martiartu anaien lanaren beste alderdia. Orain dela gutxi, esaterako, Campanaseko upelategi batean zazpirehun upel zahar erosi dituzte, uztaiak eta upelohol batzu aldatu ondoren, Errioxan saltzeko. Konponketa horietan eskulan gehiago egiten omen dute, zenbait lanetan ez bait dago makinak erabiltzerik.

Upeloholak okertu ondoren, falta dituen uztaiak sartzten.

Uztaiak ondo estutu behar dira. Horretarako da Fortunak birmoldatutako makina hori. Garai batean lastobalak egiteko zen.

Francisok harro asko kontatzen digu Astigarraga-ko sagardotegi batean egindako lana. Upak urteen poderioz barrutik hondatuta zeuden. Bi bide zituzten upak konpontzeko: sosa kaustikoz igurtzi ala barrutik erre eta ondoren lixatu. Bigarren bidea aukeratu omen zuten. Hamasei bat mila litroko upak sagardotegitik kanpora aterata, xirmentuak eta olibondo-adarrak sartu zituzten eta, ondoren, su eman. Ikusgarriak izan omen ziren hango **sugarrak**. ETBkoak eta beste zenbait kazetari ere hantxe izan ziren haren berri emateko asmotan.

Martiartu anaiei toki askotatik eskatzen dizkiete upelak, Euskal Herritik zein kanpotik. Eskaera asko izaten omen dute Huesca aldetik, hain zuzen. Upelategiei saltzeko lan egiten dute batez ere, baina bestelako erosleak ere izaten dira, ardoa etxeko sotoan zahartzen edukitzeko. Izan ere, neurri askotakoak dituzte aukera, bi litrokoetatik hasita.

Prezioak ez dira garestiegiak, zurak balio duena eta lan asko eskuz egiten dela kontutan hartuta. Esate baterako, ehun litroko haritzezko upelak zortzi mila eta bederatzirehun pezeta balio du. Gaztaina erabiliz gero, lau mila eta berrehun pezetatara jaisten da. Bat edo bat behar baduzue deitu telefono honetara (943-83 81 33). Gustora asko egingo dizuete zuek eskatutako upela. ●

UZTAI.—Aro.
ZIRRIKITU.—Rendija.
ILTZE.—Clavo.
HIRRIKADURA.—Hendidura.

LIXATU.—Lijar.
IZERDI EZ DADIN.—Izerdirik atera ez dezan. Para que no sude.
SUGAR.—Llama.

PATXARANA PURI-PURIAN

2 Nafarroako edari gozo hori **puri-purian** jarri da Espainiako estatuan. Orain dela zortzi bat urtera arte ia ezezaguna zen Euskal Herritik kanpo. Baina, publizitate kanpainak **direla medio**, asko zabaldu da estatuan patxarana edateko ohitura. Hasi omen da estatutik kanpoko zenbait herrialdetan ere **banatzen**, besteak beste, Mexiko, Venezuela eta Alemanian.

Nafarroako arloko sei enpresa indartsuenek azaroan elkarte bat osatu zuten, edariaren kalitateari eusteko. Seien artean urtean bost milioi botila zabaltzen omen dituzte. •

"LIGHT" ZIGARROAK BAI, BAINA

2 Duela urte batzu jarri ziren salgai tabakodunek jendeak erre ohi duenak baino **irratuen irtenbidetzat** iragarri zuten komun

Nafarroako Eduardo Alegria eta Jesus Vaz ez du erretzeak duen arriskua gutxitzen. Niko rretan uzten diote. Jendea zigarro hauek beti azken finean, alkitran gehiago irensten. Hortaz ten da. •

PURI-PURIAN. — *Muy en boga.*
DIRELA MEDIO. — *A causa de.*
BANATU. — *Distribuir.*

AMORRATU. — *Sutsua. Empedernido.*
IRTENBIDETZAT. — *Como solución.*
IRAGARRI. — *Anunciar.*

IKUSMEN. — *Ikusteko ahalmena. Vista.*
LURRIN. — *Aroma. Perfume.*

UNDA

USAIMENARI ZUZENDUTAKO EGUNKARIA

② Egunkariak orain arte **ikusmenari** zuzenduak zeuden. Zenbat eta dotoreago aurkeztu, orduan eta salmenta handiagoak. Parisen, ordea, usaimena ere axola handiko zentzua da, horixe bait da **lurrinen** hiriburua. Paristar askok ez dute nonbait oso gustokoa tinta-usaina, eta usain gozoko egunkaria kaleratzea buratu zaie.

Jean Patou lurrin-enpresa eta "Le Quotidien" egunkaria elkarlanean aritu dira asmakuntza honetan. Tintari perfumea nahastu eta kitto. Komunean irakurtzeko oso aproposa izango da, alajaina. •

A...

endetan "light" motako zigarroak. Tabako gutxiago du. Hori dela-ta, erretzaile **amokabideetan**. Baina hori ez omen da horrela. Quez medikuen ustez, tabako mota horrek ina gutxiago du. Alkitrana, ordea, bere hoakoak baino ugariago erretzera ohitu da eta, minbiziak jotzeko arriskua handiagotu egi-

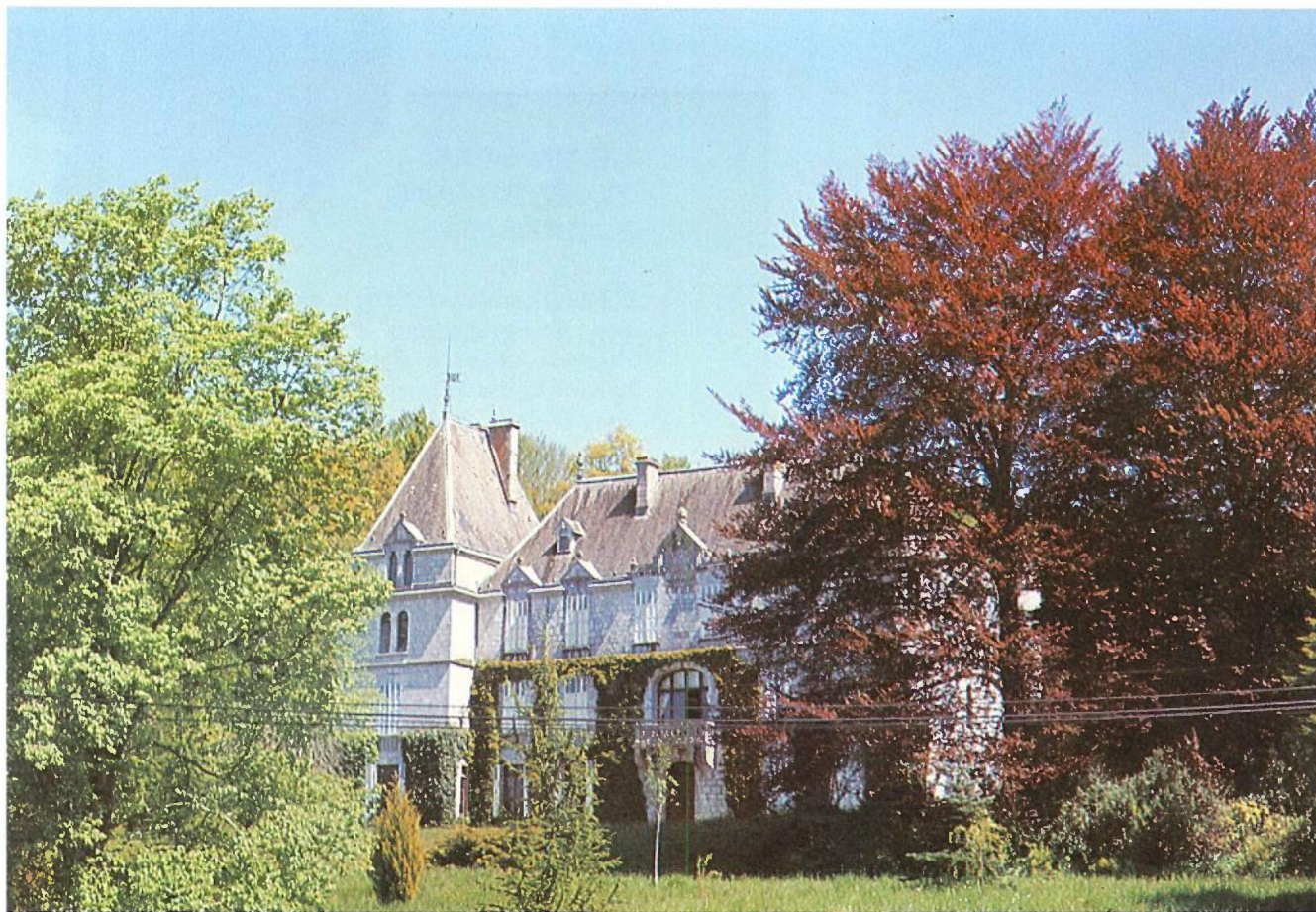
LASER IZPIAK KALTEGARRIAK DIRA BATZUTAN

② Maiz erabiltzen dira gaurregun laser izpiak. **Edozertarako** balio dute, besteak beste, **medikuntzarako**, industriarako eta diskoteketan erabiltzeko. Dena dela, zenbaitean **kaltegarri** ere badira, kosmetikan eta diskoteketan erabiltzen direnean hain zuzen. Hala diote behinik behin Alemania Federaleko osasun-arduradunek. "Softlaser" edo "midlaser" izeneko laser izpiek batzutan kalte egiten diote erretinari. Hori dela-ta, bista galtzeko arriskua omen dago. •

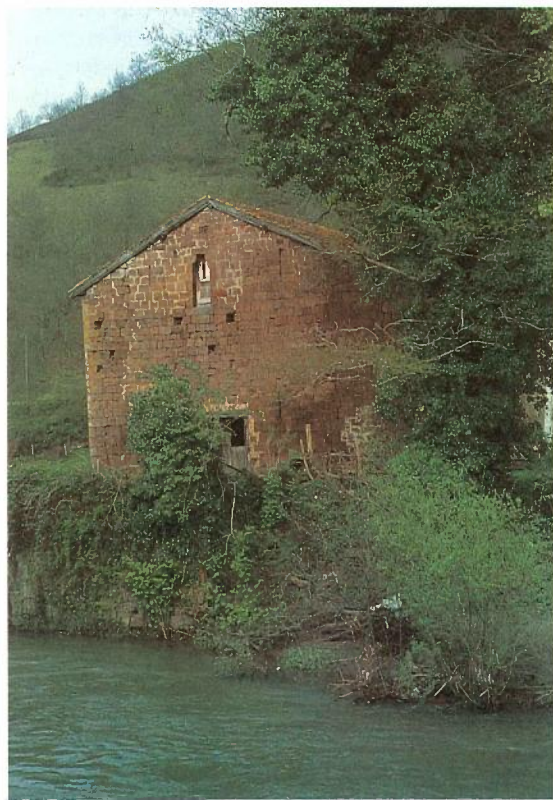
EDOZERTARAKO. — Edozer gauzatarako.
Para cualquier cosa, para todo.
MEDIKUNTZA. — Medicina.
KALTEGARRI. — Kalterako. Perjudicial.

GARAZIN, LAMIEN E

Lakarra

Laustania

④ Iparraldeko beste edozein aldetan baino gaztelu eta jauregi gehiago da Garazin. Nafarroako beste edozein aldetan baino infantzon gehiago erdi aroan: 400 etxetarik 207 infantzonak ziren. **Erresuma** zaharrentzat mendiaz ipar aldean, Akitaniako zelaiei buruz, harresi edo muraila bat zelako ote?

Dena den, hona Garaziko jauregi eta gazteluen zerrenda: Olhontze Zaron, Mendigureneko dorrea Donibanen, Larrea eta Laustania Izpuran, Irunberria, Sala eta Herrieta Donazaharren, Agerria Buztintzen, Lakarra, Apatia Buzunaritzen, Ahatsa, Behorlegi eta Donamartia Lekunberrin. Zenbait baizik ez ditugu aipatuko **xeheki**.

ERRESUMA. — *Reino.*

XEHEKI. — *Zehatz-mehatz.*

ETXEETAN BARRENA

AHATSA

Ahatsako dorrea, elizatik ehun bat metrotan dago, mendixka baten gainean. Inguruan harresiak bazituela ageri da **oraino**, nahiz gauza gutxi gelditzen den gaur. Dorretik, hormak baizik ez dira ageri eta ez osoan. Egia **erran**, ez da egungoa.

1105ean **aipu da** lehen aldikoz, baina lehenago ere hor zegoen. Urte hartan, Bonet Ahatsako jaunaren alaba, Gixuneko Arnalt Zantxorekin ezkondu zen: orain kaskoin den herri hori euskaldun zen ordu haietan!.

Zonbait urte beranduago Ahatsako seme bat ikusten dugu Baionako apezpiku, Santxo, 1259tik 1277 arte. Apezpikutegiko **mozkinez arta** handia izan zuen. Besteak beste, haren denboratik zuten, Miarritzeko arrantzaleek hartutako baleen **detxima**, apezpikutegiarri emaiteko eginbidea izan: 20 kintaletarik bat, mihi eta gizenaren hoberenetik; baina ez burua, ez buztana, ez eta **ginarria**!.

1366an, Ahatsako Arnalt Zantxo, Nafarroko rikonbre da, Aezkoako mesnadero egon ondoan.

Honen ala beste Arnalt Zantxo baten balentria den ez dakigu: Duguesclin frantses gudariak, Kastillako erregea bere lurretarik bota zuen. Printze Beltza, Akitanatik etorri zitzaion laguntzera bere 27.000 gudariekin ... **Garazin gaindi**. Neguan! Fama txarra zuten mendi horiek Orreagako guduka hartaz geroz. Froissard frantses idazlariak zioen: "Donibane eta Iruñea artean, mendi lepo eta zintzurak oso **lanjerosak** dira. Mila gunetan, 30 gizon aski litezke, mundu bati buru egiteko. "Horixe zen, agian, Santxoren ikusmoldea. 37 gizonekin joan zen, gain horietan nonbait behar zuela printzea gelditi arazi. **Ez bide zuen** gunerik hoberena hautatu! Printzeak garaitu zuen eta preso hartu **diruketa gaitza** eman behar izan bait zuen gero etxera itzultzeko, libre.

1525ean, François I, Frantziako erregeak, Pavie setiatu zuen Italian, Ahatsako jauna, ororen aitzinean zebilen Frantsesekin. Beste euskaldun batek preso hartu zuen erregea, Urbieta hernaniar kapitainak. 1569an, katoliko eta protestanteen aitzindariaren gizonak. Geroztik ez du inork berriz altxatu.

LAKARRA

Lakarran ikusten den jauregia, joan den mendekoa da, Harispe, Napoleonen Baigorriar mariskalak erosi zuen eta honen ondorengoek berritu 1880an, orain ikusten den forman. Parte batzu badira oraino aitzinekoak, baina oso gutxi.

Harrieta bere sohailuaren harriekin

1185ean, Beñat, jauregiko semea, Baionako apezpiku izendatu zuten. **Gurutzaden** aroa zen. Rikardo Lehoi Bihotzarekin joan zen hirugarren gurutzadan, almirante, Baionako itsasontzien buru! Apezpiku honen denboran zituen Baionako elizbarrutiaren mugak finkatuta, Zelestino III, Aita Sainduak, Ibañeta **gaineradino**, Luzaide, Baztan, Bosthirieta, Lesaka Oihartzun eta Erretereria barne.

Hamahirugarren mendean, Teobaldo Nafarroako erregearen semea pasatu zen Lakarran: etxeko alaba gustatu zitzaion; baina ezetza eman zion ezkontza honi aita erregeak. Beranduegi: lana egina zen! Nahiz erregearen seme, ez bait zuen pildora ezagutzen, seme bat sortu zen: Henrikez. Geroztik, norbait izan ziren Nafarroako kortean Lakarrako jaunak.

Mende bat beranduago, 1358an, Karlos I preso hartu zuen Frantziako erregeak; bere aita propioak! Arleuko gazteluan zegoela preso, Martin Henrikiz Lakarra-koa, erregea libratu zutenen artean zen. Gazteluan ikatza saltzen zutenekin **hitzartu** ziren; haien jantziak hartu, armak azpian gorde eta gazteluan sartu, inor ez zela ezertaz mesfidatzen! Gazteluko alkaidea **kanibet-ukaldi** batez garbitu zuten, beste zenbait gudarirekin, eta Karlosekin jalgi, libre. 1367ko apirilaren 10ean, Nafarroako guduan zen Lakarrako Martin, 300 **aztariren** buru, Duguesclin preso hartu zutelarik.

ORAINO.—Oraindik.

ERRAN.—Esan.

AIPU DA.—Aipatzen da.

MOZKIN.—Ondarea. Beneficio, producto.

ARTA.—Kontua, arreta, ardura.

DETXIMA.—Hamarrrena. Diezmo.

GINARI.—Giharrea. Lo magro de la carne.

GARAZIN GAINDI.—Garazin zehar.

LANJEROSO.—Arriskutsua.

EZ BIDE ZUEN.—Ez zuen, antza; ez zuen, dirudienez; ez zuen, agi denean.

DIRUKETA GAITZA.—Diru asko.

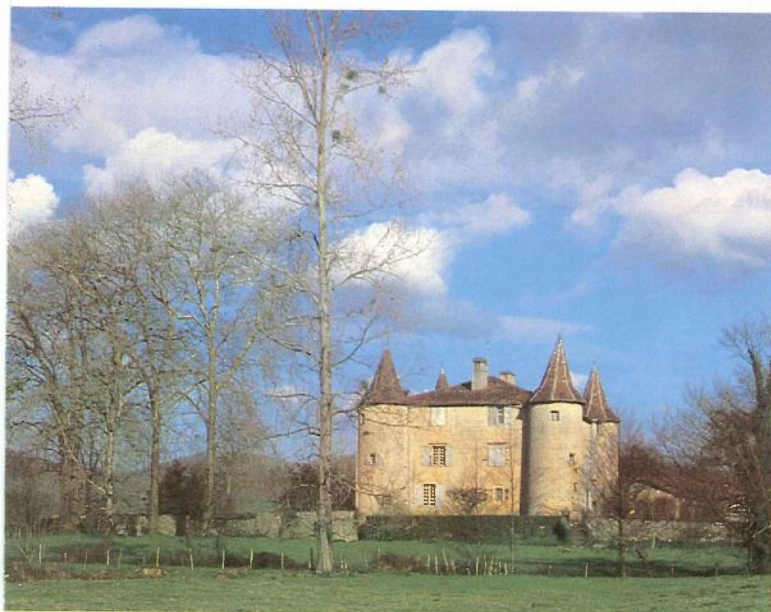
GURUTZADA.—Cruzada.

GAINERADINO.—Gaineraino.

HITZARTU.—Tratua egin. Acordar.

KANIBET-UKALDI.—Labanazoa. Cuchillada.

AZTARI.—Lancero.

Buzunaritzeko gaztelua

Honen semea, Martin Henrikez, mariskal egin zuen Karlos Nobleak 1839an, baita Ablitas-eko konte ere. Maria Eugenia Teba eta Ablitaseko kontesa, Napoleon III-aren emaztea, arraza hortarik jalgitzen da. Joanez, Martin Henrikizen arrebaren semea zuen Siziliara igorri, Blanka erreginaren bila 1415ean, erregeak.

Guregandik hurbilago, 1870ean Reischoffeneko gudekan, Laffuntzun Lakarra koronelari lepoa moztu zioten; baina gorputza ez zen zalditik erori, eta eskuak zelarari loturik, bere zaldiarekin Prusiarren artean sartu zen koronela ... bururik gabe, harridura ez bait zen ttikia izan Prusiar gudariengan!

DONAZAHARRE

Donazaharren hiru jauregi badira. Zaharrena, SALLA. Baina luzeki mintzatuko gara honetaz beste egun batez, Etxeberri Sarakoak bait zuen sortu 'Eskualduna' astekaria, aurren duela ehun urte IRUNBERRIKOA, Madalena auzoan dago. Hemengo seme bat guruzadara joan zen Teobaldo II, Nafarroako erregea, eta San Luis Frantziakoarekin Nafarroa zatitu zutelarik, Pernaldo katolikoaren alderdia hartu zuten lehenik, laster Labrit-tiarretara itzultzeko.

HARRIETA

Jauregi hau ikusteko, erromatarren herritik pasatu behar da, uraz bestaldera joan, Harrietako auzora arte. Parrokia izana da.

1150ean aipu da lehen aldikotz izen hori: "Otsoa de Ferriete". Izen hori bera ikusten dugu 1168an, Fontaner, Baionako apezpikua Donazaharrera etorri zelarik.

Garaziko "juntak" edo biltzarra, jauregi honetan biltzen ziren. Jauregiko **sohailutik** emaiten zion biltzarren berri, zai zegoen jendeari Harrietako jaunak: sohailu horren harriak ageri dira oraino lehen pisan, kanpotik.

**1569AN, KATOLIKO ETA
PROTESTANTEEN ARTEKO
GERRATEAN ERRE ZUTEN
GAZTELUA, MONTGOMERY
PROTESTANTEEN
AITZINDARIAREN GIZONEK;
GEROZTIK, EZ DU INORK
BERRIZ ALTXATU**

Harrietako jaunak Garaztarrei jakin arazi zien, Frantziako erregeak **beretzen** zuela Ugarreko **gatzura** eta gatzaren komertzio guztia. Donazaharreko merkatua zen. Emazteek paperak xehatu zizkieten, baita jantziak ere. Herria **oldartu** zen, erregearen gudariak etorri, kartzelatuak izan ziren bi Garaztarri lepoa moztan ziotela! Harrietako seme batek sortu zuen Mobile, Alhabamako hiri nagusia.

IZPURA

Bi jauregi baditugu: Laustania eta Larrea.

Laustania

Baigorri eta Garaziko mugan eraiki zuten Laustania, Errobiko ubidea eta Atarritzeko mendizintzurra zaintzen zituela. Metro eta erdiko hormak baditu. Barbier idazlearen ipuin batek dioenez, laminek eraikia da. Mende honen hastapenean hor zeuzkan oraindik almenak.

1276an Laustaneko Zantxo Iruñean zen, Beaumarchais-ren gudariekin, Nabarrerriako nahasketan izan zirenean.

Baionako bidean, **dilindan dagoen** zubiak, Laustanera eramane zaitu.

Larrea

Donazaharretik Izpurura heltzean eskuinean dago, bere bi dorreekin.

Hau ere laminek eraiki omen zuten. Dorre bat hamabostgarren mendekoa da: harri gorritz egina. Ategaineko harrian zizelatua zuten armarrria, marteluz desegina izan da, beste asko bezala, Frantziako iraultza denboran. 1566etik harat, kasik beti, Larreko jaunak izan dira Donibaneke gazteluaren kapitain. Nafarroa zatitu zelarik, Larreko Oxek berehala hartu zuen Labrit-tiarren alderdia, protestante egiten zela. Beren izena aldatu zuten eta geroztik Lalanne izenarekin dira ezagutuak: hitz horrek "larrea" esan nahi du gaskoinez!

BUZUNARITZE

1360an, Buzunaritzeko alaba Agarramonteko Arnalt Gilenekin ezkondu zen, hau Nafarroako rikonbre zelarik. 1664ean beste ezkontza bat: Apateko alaba, Sarasketa Etxepareko semearekin, Beñat Etxepare idazlearen familiakoa, beraz. •

XIPRI ARBELBIDE

ZELA.—Silla de montar.
SOHAILU.—Balcón, galería.

BERETU.—Bere egin, bereganatu.
GATZURA.—Agua salada.

OLDARTU.—Amotinar.
DILINDAN EGON.—Zintzilik egon.

OEREN BILA

Bittor Hidalgo. Elkar.
Donostia, 1986.

② Fran eta Joseba lehengusuei etxean geratzea tokatzen zaie eskola egun batez. Halako batean, Franek mezu bat jasoko du konputagailuan. Japondik dator, Oe deritzan neskato batek bidalita. Lagun berria ezagutzea erabakitzen dute derrepente bi mutilek, eta munduko mutur urrun hartara abiatuko dira gurasoen ezjakinean. Bidean gorabehera **anitz** izan ondoren, beren asmoa beteko dute. **Atsegin gertatuko zaie** istorioa hamar-hamabi urteko haurrei: pertsonaia nagusiekin bat egingo dute, pasadizoak ez dira falta, gizarte desberdinen gauza harrigarriak ere ez, eta kontaketaren tonua freskua eta irudimenez betea da. •

ZUMALAKARREGI

Luis Haranburu Altuna. Kriselu.
Donostia, 1986.

ZUMALAKARREGI
Luis Haranburu Altuna
(LONTZENTZI)

② Zerk bultzatu du egilea obra hau idaztera? Hitzaurre luze batean adierazten du Haranburuk abertzaletasunaren historiografia **urria** izan dela. Obra historikoa egin nahi izan omen du, fikzioak dituen abantailez baliatuz. Txao xuberutar iraultzaile erromantikoak jarriko du Zumalakarregi abertzaletasunaren arrastoan. Etxeberria apaiz erregezalea **azpijokoan ibiliko** zaio. Zaratiegi militarra izango da gudalburuaren laguntzaile zintzoa. Lana bi partetan eta zortzi jokalditan banatua dago. Eskena ez da denbora guztian aldatzen. •

ZIPRISTIN 8.

Iñaki Zubeldia aukeratzaile.
Elkar. Donostia, 1987.

② Zipristin saila irakurgaiz betetako liburuak osatzen dute. OHO-ko maila guztietan erabiltzeko eginak daude. Zortzigarren kurtsokoa hogeita hamabi testuk osatzen dute. Era guztietakoak daude: nobela eta ipuin zatiak dira batzu (Atxaga, Sarriñandia, Irigoien, ...), beste batzu erromantzeak, antzerkiak, egunkarietako artikulak, testu teknikoak, zientzia-fikziozkoak, ... Marrazkiak Arrastalu margolariak egin ditu. •

BETIKO BIAK

Castelao. Susa. Donostia, 1987.

castelao
BETIKO
BIAK

② Hauxe da Castelaoren nobela bakarra. Bi lagun ibilerak kontatzen dira bertan. Pedro **tripontzia** gizajo ibiliko da beti, sabelaren eta amaginarrebaren mende. Rañolas **elbarriak**, ordea, buelta hartuko die bere **ajeei** eta bizimodua aurrera aterako du munduz mundu asko ikusi eta ikasi ondoren. Atal laburretan zehar, kontalariak benebenetako pertsonaia bi osatzen ditu. Ironia, samurtasuna eta eszeptizismo tanto batzu, xelebrekeria ugarik estaliak, erabiltzen ditu horretarako. Ramon Etxezarretaren itzulpen bikainak **gozabide** ederra eskaintzen dio irakurleari. •

BETI GALIZAN

Castelao. Susa. Donostia, 1987.

② Susa argitaldariai Castelao idazle galiziarren obra **ezagutarazi** nahi izan du euskaldunen artean. Lehendik ere bagenituen euskaraz "Un ollo de vidrio", Koldo Izagirrek itzulia, eta "Os vellos non deben de namorarse", Antonio Maria Labaie- nek itzulia. Oraingo hau "Sempre en Galiza" lan **mardularen** parte bat da. Castelaok hamabi urtetan zehar idatzi zituen artikulak eta entseguak. Galizaren eskubide historikoak, kultur berezitasunak, aukera politikoak eta abar jorratu zituen idatzi hauetan. Aberriarekin estu engaiatutako gizon politikoaren emaitza osatzen dute. Bego Montoriok egin ditu itzultze-hautatze lanak, eta Xosé Estevez historilariak jarri dio hitzaurrea. •

EUSKAL HERRIKO BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 1986.

Elkar. Donostia, 1987.

② Igazko Bertsolari Txapelketaren final erdian eta finalean botatako bertso guztiak biltzen dira liburu honetan. Tolosako goizeko eta arratsaldeko saioak, Bilboko Kasillakoak eta Donostiako Belodromokoak, denak jaso ditu Jose Antonio Gesalaga "Zaldubi" k. Joanito Dorronsorok izan du doinuen kontua. Hauetz gainera, liburuak beste hainbat datu dakar: puntuaketak; parte hartu zuten bertsolarien zerrenda; antolatzaileen (aurkezle, **epaimahakide**, idazkari, gaijartzaile eta abar) izenak eta abar. •

ANITZ.—Asko.

ATSEGIN GERTATU.—Resultar agradable.

URRI.—Eskasa, txikia.

AZPIJOKOAN IBILI.—Jugar sucio.

TRIPONTZI.—Asko jaten duena. Comilón.

-ONTZI atzizkiak antzeko adjektiboak sortzen ditu euskaraz: kaikuontzi (tonto de capirote), nigarrontzi (llorón), hitzontzi (charlatán), pixontzi (meón)...

ELBARRI.—Paralítico.

AJE.—Achaque, dolencia.

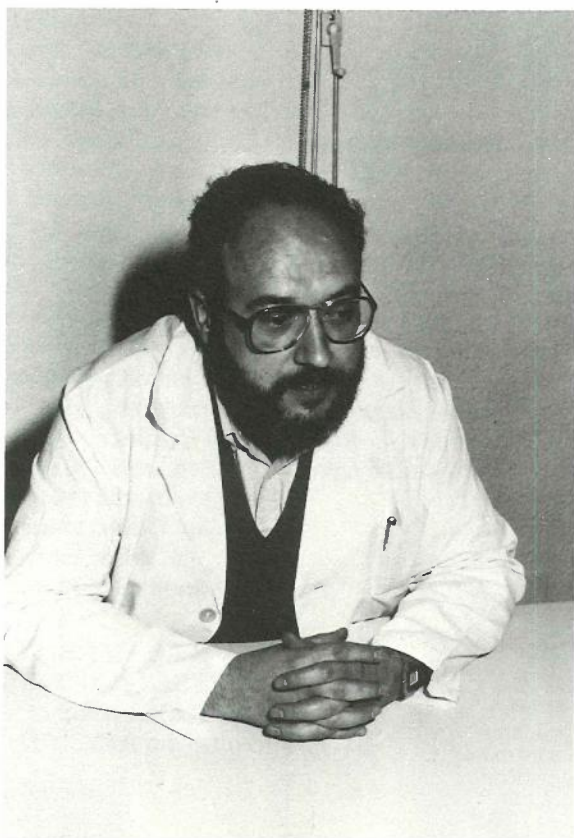
GOZABIDE.—Medio de gozar.

EZAGUTARAZI.—Dar a conocer.

MARDUL.—Trinkoa, mamitsua.

EPAIMAHAKIDE.—Compañeros de jurado.

EITB-KO OSASUNA ER

③ EITBk aurrerapen nabarmena ekarri dio euskal gizarteari. Telebisiokamarak eta mikrofonoak etengabe azaltzen dira Euskal Herriko bazter guztietan, ikusentzunezko kultura bultzatuz, Gutenberg-en galaxia **zaharkituaren** kaltetan. Baina EITBn dena ez da aurrera egitea. Teknologia berriak erabiltzen dituen enpresa horretan, langileen erdiak, gutxi gorabehera, mediku naturtzale baten kontsultara joaten dira, EITBko Jon Gerrikaitxebarriaren kontsultara hain zuzen ere.

Jon EITB-ko mediku-zerbitzuan ATS bezala sartu zen orain urtebete inguru. Horrezaz gainera, podologo eta mediku naturtzale ere bada,

Miamin iridiologia eta Txinan akupuntura ikasitakoa. Hori dela eta, enpresako medikuak eta biek lana modu bitxi batean banatzea erabaki zuten. Medikuntza ofizialeko kontsultak medikuaren esku gelditu ziren. Kontsulta naturistak, berriz, Jonek hartu zituen bere gain. Era horretan, inolako ofizialtasunik ez badu ere, EITBko langileek bi medikuntza mota dituzte aukeran.

AUKERA BITXIA DUTE EITB-KO LANGILEEK

Euskal Herriko enpresetan hone-lako gutxi izango dira, bakarra dela ez esateagatik, baita Espainiakoe-

tan ere. Izan ere, mediku naturtzale-agiri ofizialik ez dagoenez, medikuntza mota hau zeharo baztertuta gelditzen da toki guztietan. Hortaz, naturtzaleek medikuntza pribatura jo behar izaten dute, poltsikuak txanpenez ondo beteta dituztela. Europa aldean, hemen ez bezala, beste medikuntza horiek ofizialtasun bidean daude.

“Europar horretarako fakultateak ere badaude, besteak beste Ingalaterran. Frantziar akupuntura Aseguru Sozialaren barruan sartua dago. Eta Toulouseko unibertsitatean akupunturako katedra era bada”. Kexu da Jon hemen medikuntza naturtzaleari ematen zaion tratamendu eskasagatik.

Oztopoak oztopo, mediku honek lortu du bere gustoko lana erakunde publiko batean sartzea, nahiz eta enpresaren aldetik **onespenik** ez izan. Langileen artean, berriz, izugarrizko arrakasta izan du. Gero eta jende gehiago hurbiltzen omen zaio kontsultara, langileen erdia inguru. Horietatik hamabost edo hogeitabat lagun baino ez dira naturtzale, beti tratamendu mota honi eusten diotenak alegia. Gehienak ez dira naturtzale, berez. Baina batzutan nahiago izaten dute medikuntza bigunagora jotzea, gaitza larria ez de-nean batipat.

“Badaude beste batzu medikuntza naturtzalea tratamendu modura erabiltzen ez dutenak. Baina eztarriko mina, anginak, gripea edo **dena delakoa** dutenean ez dute botikarik **gura izaten**. Nahia-go izaten dute belarrak hartu edo orratzak ipintzea eta niregana etortzen dira. Dena den, nik hori ez dut tratamendutzat jotzen”, jarraitzen du.

ZAHARKITU. — Envejecer.

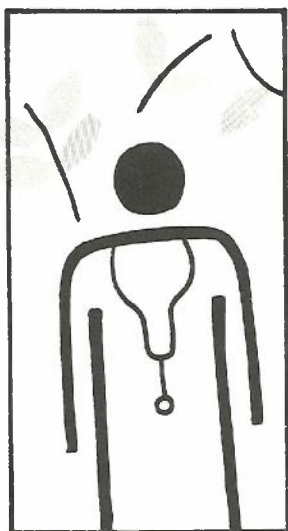
OZTOPOAK OZTOPO. — Trabak traba, nahiz eta trabak hor egon. A pesar de las dificultades.

ONESPEN. — Aprobación, reconocimiento.

DENA DELAKO. — Lo que sea.

GURA IZAN. — Nahi izan.

RE ALBISTEEN ITURRI

ELIKADURAN DAGO
OSASUNAREN GAKOA

Gaitza aurkitzeko hiru sistemaz baliatzen da kontsultan: begietako irisaren azterketa, aurpegiaren fisio-diagnosia —aurpegiaren nolako marraz dauden eta— eta Txinako pultsua. Medikuntza ofizialean pultsu mota bakarra erabiltzen da, gaisoa nola dagoen jakiteko. Txinarrek, ordea, sei pulsu ezberdin bereizten dituzte eskumutur bakoitzean. Medikuek pulsu guzti horien konbinazioa aztertu beharko du, ondorioak atera baino lehen. Hiru diagnosi modu hauek elkarren segidan erabiltzen ditu. Hortaz, zail samarra gertatzen da hutsegitea.

Elikadura **arretaz** zaintzea da medikuntza honen gakoa. "Alde batetik, axola haundikoa izaten da arnasa ondo hartzea. Baina beste alde batetik, elikadura da garrantzitsuena. Baina ez dut esan nahi **belarjale** garenik. Normalean ez dugu jaten ez okelarik eta ez horrelakorik. Baina gure elikadura ez da derrigorrez landarejaleena bezalakoa. Argi dago **okela barik** eta animalien

proteinarik gabe ere bizi daitekeela eta ederto bizi gainera".

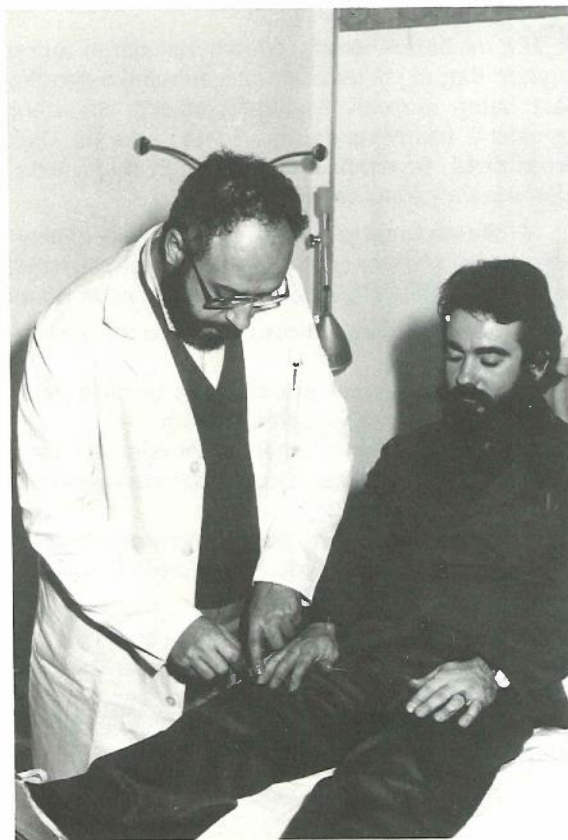
Sendabelarrak ere erabiltzen dituzte tratamenduetan, baina ez du **itsu-itsuan** belarren mirarietan sinisten: "Medikuntza ofizialak botikak erabiltzen dituen modura erabiltzen ditugu guk belarrak. Nahi dut esan, sintomak kentzeko. Baina, esate baterako, azido urikoa baduzu eta belar piloa hartzen baduzu, ez duzu arazoa gaindituko, ez badituzu horrekin batera azidoa sortzen duten jakiak baztertzen. Alferrik zabilta".

Orratzez ere baliatzen da, ez baitzen alferrik Txinaraino joan akupuntura ikastera. Dena dela, akupunturan **jarduteko asti** gehiegirik ez

duela esaten digu.

EITBko langilegoa, erakunde sortu berria izaki, gaztea da oso. Hogeitamar urte inguruko jendea da batipat han ikusten dena. Gaztetasunari esker, ez da gaitz larri gehiegirik izaten. Lantokia bera omen da arazo askoren sortzaile. Bulego berrietako haize egokituak kalte handia egiten dio osasunari: "Behar bada arazo gehienak etxeko egituratik datoz, haize egokitua, esate baterako. Aldizkarietan agertzen den modura, haize egokitua dagoen lekuetan %30ek izaten dute eztula eta horrelako arazoak. Haize egokiturik ez dagoenetan, berriz, %18k bakarrik. **la bi halakoa** da portzentaia".

•

ARRETAZ.—Tentuz, kontu haundiz. Con cuidado.

BELARJALE.—Vegetariano.

OKELA BARIK.—Haragirik gabe.

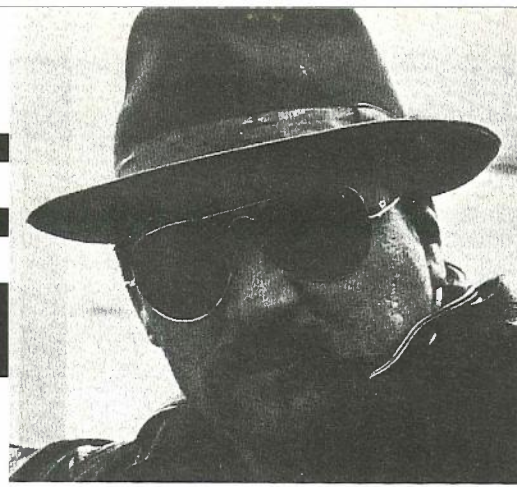
ITSU-ITSUAN.—Ciegamente.

JARDUN.—Aritu.

ASTI.—Beta, denbora.

BI HALAKO.—Doble.

test psikologikoa

③ Ez da batere erraza egoera zail baten aurrean zer egingo dugun jakitea. Denok izan nahiko genuke arazo latz baten aurrean lasai pentsatzeko eta irtenbiderik egokiena bilatzeko gauza. Baina, askotan, beldurak **kokilduta**, pentsatu ere ezin izaten dugu, ezta behar den bezala jokatu ere.

1. Berandu da gauean eta bakarrik zoaz etxera, kotxez. Halako batean, beste kotxe bat, argiak itzalita, zure atzetik dabilela jabetzen zara. Kanean ez da inor...

- a) Azeleradorea **sakatu** eta atzekoa galtzen saiatzen zara.
- b) Ate eta leihoak ondo itxi eta besteak noiz aspertuko diren zain geratzen zara.
- c) Gorri dagoen lehenengo semaforoan kotxetik irten eta haiengana hurbiltzen zara zer nahi duten jakiteko asmoz.
- d) Aurkitzen duzun lehenengo komisariara jotzen duzu beldurak aidean, ate ondoan poliziaren bat egongo den esperoan.

2. Zure senarrak/emazteak gauean bilera duela eta zain ez egoteko esan dizu. Zu zinera joan zara eta etxerakoan, jatetxe dotore batean zeure senarra/emaztea, oso itxura oneko emakume/gizon batekin afaltzen ikusten duzu.

- a) Bihar ikusiko duzu zer egin, baina momentuz hitzik gabe geratu zara. Eta etxera zoaz.
- b) Sartu eta plateretan duena zeure senarrari/emazteari burutik behera bota eta berriro ere irteten zara, hitzik ere esan gabe.
- c) **Zalapartan** hasten zara: oihuak, mehatxuak...
- d) A! —diozu ironiaz, haien artean jezartzen zaren bitartean-hau al zen bilera? Baina **aurkez nazazu**... Zuekin eseri al naiteke? Goseak amorratzen nago!

3. Trenean zoaz eta tunel batean gelditzen da trenea. Hoge minutu pasatu dira eta **bozgorailuek** ez dute ezer azaldu.

- a) Informazioa jasotzeko eskubidea duzu eta, inori

baimenik eskatu gabe, trenetik irten eta galdeztera zoaz.

- b) Minutu erdiro erlojuari begiratzen diozu. Amorrazioa, **hasperenak**, egonezina...
 - c) Alarma-tinbrea jotzen duzu.
 - d) Urduuri egoteak ez du ezer konponduko. **Asaldatura** daudenak lasaitzen saiatzen zara.
4. Lantokian, haserrealditxo bat izan duzu nagusiarekin. Departamenduz aldatuko zaituela edo zurrumuruak zabaltzen ari dira, eta badirudi zure lankideak ere ohi baino hotzago daudela zurekin.
- a) Goiz horretan bertan beste lan baten bila hasten zara.
 - b) Zuzendariarekin hitzegiten duzu, zer gertatzen den garbi jakiteko.
 - c) Ezer gertatu ez balitz bezala, zeure lanari ekiten diozu eta zeure eginbeharra akatsik gabe egiten saiatzen zara.
 - d) Negarrez hasi eta azalpenak eskatzen dituzu.
5. Etxera sartzerakoan, umeek etxeko medizinekin jolasean jardun dutela konturatzen zara. Txikiena zuri-zuri dago.
- a) Jo **matrailean**, zuri halako sustoa emateagatik, eta, badaezpadan, gonbita eraziko dion zerbaite ematen diozu.
 - b) Ez dago galtzeko astirik: hurbilen dagoen ospitalera eramaten duzu umea.
 - c) Botika haiek arriskutsuak diren ala ez begiratzen duzun bitartean, basokada bat esne bero ematen diozu umeari. Arriskua duen botikarik hartu badu, **larrialdietako** sendagileari dei egingo diozu.
 - d) **Erritan egin** eta umea **astindu** egiten duzu, horrela, zenbat pastila jan duen esan dezan.
6. Laneko nagusiak zabaldu berri duen beste enpresa baten zuzendaritza hartzeko eskatu dizu.
- a) Korrika zoaz, lankideei berri ona ematera eta lagunei telefonoz deitzera.

BELDURTIA

KOKILDU. — Acoquinarse.

SAKATU. — Apretar.

ZALAPARTA. — Istilua. Jaleo.

AURKEZ NAZAZU. — Preséntame.

BOZGORAILU. — Altavoz.

HASPEREN. — Suspiro.

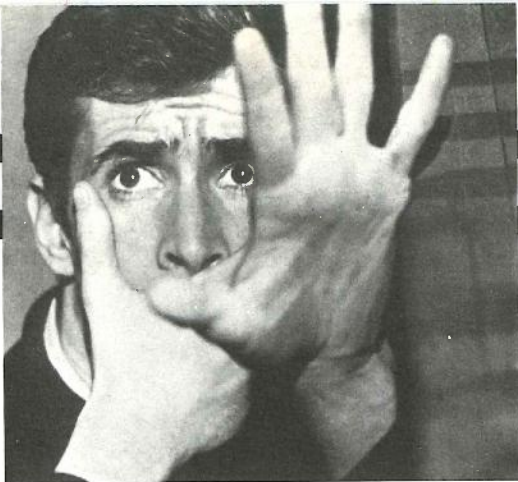
ASALDATU. — Turbarse, agitarse, amotinarse.

MATRAILA. — Cara, pómulo.

LARRIALDI. — Estuasuna. Urgencia.

ERRITAN EGIN. — Reprender, reñir.

ASTINDU. — Sacudir.

- b) Patxadaz pentsatzeko, eguna libre eskatzen duzu.
- c) Arratsalde horretan bertan, kotxe berria erosiko duzu eta jatetxe onenean afaltzera joango zara.
- d) Ardura hori zeure gain hartzeko gauza ote zaren ala ez, zeharo kezkatutik eta beldurtuta zaude.
7. Bakarrik zaude etxean, telefonoak hirugarren al-diz jo du eta inork ez du ezer esaten.
- a) Beldurrak aidean, poltsa batean pare bat gauza sartu eta lagun baten etxera zoaz lo egitera.
- b) Bueno, hau al da esan nahi zenuen guztia? -oihukatzen duzu haserre.
- c) Uf... badirudi berriro ere telefonoa hondatu egin dela.
- d) Musika jarri eta norbaitekin zauden itxurak egi-ten dituzu.
8. Inoiz izan ez duzun **gorriune** bat duzu besoan.
- a) Konturatu gabe erre egingo nintzen, pentsatzen duzu.
- b) Oso gaisorik zaudelakoan, ezagutzen dituzun mediku guztiei deika hasten zara.
- c) Hiru egun barru oraindik hor badago, medikua-
rengana joatea pentsatzen duzu.
- d) Ezta kasurik ere.
9. Ezagutzen ez zenuen senide bat hil zaizula eta di-
ru dena zuri **laga** dizula adierazten zaizu jaso berri du-
zun eskutitz batean.
- a) Pisu berri bat, bideoa, zenbait bitxi... erosten di-
tuzu. Bihar bertan eskatuko duzu eszedentzia la-
nean.
- b) Zergatan zenbat ordaindu beharko ote duzun
kezketan zaude eta, gainera, ziur zaude ez duzu-
la diru askorik jasoko.
- c) Ez duzu planik egiten dena ondo jakin arte. Mo-
mentuz zain geratzen zara.
- d) **Pozaren pozez**, zeure lagunak afaltzera gonbi-
datzen dituzu, berria ospatzeko. ●

9	c	a/d	b
8	c	a/d	b
7	d	b	a
6	b	a edo c	d
5	c	b	a
4	c	b	a edo d
3	d	c	b
2	b	c	a
1	b	a	d

GALDERA 1. ZUTABEA 2. ZUTABEA 3. ZUTABEA 4. ZUTABEA

egitea baino.
ten aurrean, nahia go izaten duzu ihes egitea egoerari aurre
dantzarik ez duzu. Gehienetan, arazo latz edo egoera zail ba-
jokatu jakiten. Oso beldurtia zara eta zeure buruarekin konfi-
Dudarik gabe, egoera zail baten aurrean inoiz ez duzu nola

ERANTZUN GEHIENAK 4. ZUTABEAN

badago arriskua eta.
aurre, arriskuari erreparatu gabe. Kontuz ibili! Askotan, egon
katzen duzu. Hau da, egoera zailen **itsu-itsuan** egiten diezu
arrikua ikusten. Edo, behintzat, arriskurik ez ez balitz bezala jo-
tuko du, baina gertatzen dena oso bestelakoa da: zuk ez duzu
Zure inguruko jendeak, agian, oso ausarta zarela pentsa-

ERANTZUN GEHIENAK 3. ZUTABEAN

zara.
eta, horrela, arazo latzei ere aterabide ona emateko gai izango
baizik. Hobe duzu gauzak egin baino lehen ondo pentsatu
tzen duzu eta horrek ez du egoera konpontzen, alderantziz
koak izaten dira. Batzutan, bihotzak bultzata **ausartegi** joka-
ten, baina askotan hartzen dituzun erabakiak neurritz kampo-
Uste gabeko egoera baten aurrean ez duzu beldurrik iz-

ERANTZUN GEHIENAK 2. ZUTABEAN

ten eta.
du beharra gertatuko zaizu, jendea ez da hain kementsua iza-
bizitza aurre egiteko gerturik zaude. Askotan, besterik lagun-
Gainera, ez zaizu ez eskarmenturik, ezta **adorerik** falta, eta
distantzia gordez, irtenbiderik egokiena bilatzeko gai zara.
pentsatzeko gauza zara. Amen batean egoera bat aztertu eta,
Egoerarik zailenetan eta arazorik **latzenetan**, zer egin lasai

ERANTZUN GEHIENAK 1. ZUTABEAN

OTE NAIZ?

GORRIUNE. — Mancha roja.
LAGA. — Utzi.
POZAREN POZEZ. — Pozez beteta.

LATZ. — Gogorra.
ADORE. — Animo.
AUSARTEGI. — Demasiado atrevidamente.

ITSU-ITSUAN. — A ciegas. Batzutan -AN
atzizkiak **non** galderari ez baina **nola** gal-
derari erantzuten dio.

EGUZKI ERRAINUARE

③ Martxoaren hasieran estreinatu zuen Donostian BEDEREN 1 antzerki taldeak bere azkenengo lana, "Eclipse", Alfonso Vallejo autore espainiarraren testuan oinarriturik. Aurretik, "Gure herria" obra antzeztu zuten. Bi muntaiak Juan Pastor balentziarrak zuzendu ditu.

Bost dira lanean jardun duten aktoreak: Pilar Rodriguez, Patxi Santamaria, Jose Ramon So-roiz, Ana Miranda eta Ane Gabarain. Guztiak nahikoa ezagunak dira gure artean, antzerki-az gain, telebistan eta filme batzutan zenbait lan-txo egin bait dute. Eszenografia eta jantziak Txema Nogués eta Jon Berrondoren **esku** egon dira, biak Bartzelonako antzerki eskolako ikasleak. Musika, berriz, Anjel Ilarramendi musi-kagileak moldatu du. Azkenik, Eneko Olasagas-ti, "Gure herria" obran aktore lanetan aritua, izan da zuzendari laguntzaile.

"ECLIPSE", POEMA ESPRESIONISTA

Juan Pastor zuzendariaren hitzetan, "Valle-jo da gaurregun Espainian dagoen autorerik inter-esgarrienetako bat, duela oso denbora gutxi arte gure artean guztiz ezezaguna izan baldin bada ere". Vallejok 1976an idatzi zuen testu hau eta 1979an estreinatu zen lehenengo aldiz New Yorken. Obra honen ezaugarriak aipatzerakoan, espresionismoa, indarra, poetika berezia, umo-

rea, absurdoa eta antzeko hitzak darabiltza Juan Pastorek **hitzetik hortzera**. "Amodio eta heriotzeko poema klabe espresionista" be-zala definitzen du berak.

Ez da, beraz, testu erraza, ez interpretazio aldetik, ezta testu aldetik ere. **Hauxe bera** dio Pilarrek, obra honetan Heriotzaren pertsonaia antzezten duen aktoreak: "**Amets gaizto** bat da abiapuntua; hortaz, gauza ilogiko asko aur-kitzen dira beraren barruan. Logikoa da jendeak ilogikotasun elementu horiek aipatzea". Ame-tsa eta bidaia Patxiren ustetan: "Vallejok bidaia proposatzen du obra honetan, bidai ero bat. Ikusi egin behar gero erokeria horrek noraino eramaten gaituen gu eta jendea noraino erama-tea lortzen duen"- dio "Eclipse"ko psikiatra xe-lebreak.

Jasotako kritikek, dena dela, denetarik esan dute. Batzuk aktoren lana **gaitzetsi** dute, beste batzuk zuzendariarena. Eszenografia eta jan-tzietan izugarrizko lana burutu dutela diote de-nek. Baten batek, berriz, Vallejo beraren lana jartzen du kolokan. Denetarik.

HAUXE BERA. — *Esto mismo.*
AMETS GAIZTO. — *Pesadilla.*

GAITZETSI. — *Criticar, juzgar malo. Era be-rean: ederretsi (juzgar hermoso), berante-tsi (impacientarse), onetsi (aprobar), mire-tsi (admirar, maravillarse de).*

N BILA EKLIPSE GARAIAN

PROFESIONALITASUNA BAI, LAGUNTZA ERE BAI

Baina unean uneko muntaiak sortarazten dituen kritika eta erreazioak alde batera utzita, hamaika arazo badabil gauregun antzerki taldeetako jendearen ahotan, hemen Euskal Herrian. Profesionaltasuna eskatzen diegu denok, eta ongi eskatua gainera, hemengo antzerkiak aurrera joko badu. Akto-reek nolako kondiziotan lan egiten duten jakitea ere behar-beharrezkoa da, ordea, erantzule batzu bakarrik izatea ez bait da zuzena.

"Obra hau zailegia dela esan digute batzuk. Horrelako obra batek arrakasta izatea zaila dela diote. Eta hemen betiko arazoarekin egiten dugu topo, nola egin antzerkia, alde batetik, ona izango dena, eta bestetik, ondo salduko dena. Guk, ate bat, bide bat zabaldu nahi izan dugu obra honekin, orain arte hemen ez bait da horrelako obrarik ilusi" -dio Patxik. "Besterik da gure lana ona ala txarra den, baina batzutan badi-rudi hemen antzerki mota bat besterik ez dela onartzen".

Bestalde, hemengo talde gehienek (ez denek, hala ere) euskaraz eta erdaraz antzezten dituzte beren lanak. Eta honek **makina bat buruhauste** sortzen dizkie aktoreei. Katalanak oso bestela ari dira antzerkigintzan. Katalaneraz prestatzen dituzte obrak eta hizkuntza honetan aurkezten dute beren lana. Ondoren, herriz herri ibiltzen dira delako obra hori erakutsiz. Atsedena ditzoa hartu eta obra hori erdaraz lantzea da hurrengo pausua. Honen atzetik erdarazko estreinoa egingo dute eta, azkenik, Katalunyatik kanpo aterako dira obra horrekin. Baina "gure gauregungo baldintzatan guztiz ezinezkoa da hori. Guk Euskal Herrian ezin dugu

zirkuito bat euskaraz bakarrik egin, ez genuke ezer salduko. Beraz, guk dena batera egiten dugu, estreinoa euskaraz eta erdaraz. Baina honek arazo pila sortzen ditu bai lan egiterakoan, baita lana kanpora ateratzeko ere. Indar doblea behar duzu, denbora ere bi aldiz gehiago, eta, zuzendaria kanpotarra baldin bada, muntaia osoa erdaraz egiten da, gero euskarara itzuliz".

ANTZERKIA ETA MILITANTISMOA

Guzti honek, noski, izugarri zailtzen du lana eta, egia esan, aktoreei ez zaie bidea gehiegi errazten lan hau **burutzeko**: "Antzerkia euskaraz egitea garestiagoa da. Gehiago ordaindu behar izaten duzu itzulpen edo egile eskubideengatik. Eta honetan, noski, ez dute udal-txeek, diputazioek edo Euskal Gobernuak diruz laguntzen. Inork ez

du esaten bi hilabetetan prestatu behar duzula bi hizkuntzatan eta horrek suposatzen duena. Berdin-berdin balio du edozein **antzoki** alokatzeak, euskaraz nahiz erdarazko emanaldia eskaintzeko. Mundu guztiak daki, hala ere, euskarazko emanaldian ikuslegoa izugarri **murrizta** dela. Orduan, zergatik egiten ditugun estreinoak euskaraz? Ba, etikak hori egin behar dugula agintzen digulako, baina ni benetan nazkatzen hasia naiz, hau ez bait da lan egiteko sistema" -dio Patxik.

Subentzioak banatzeko garaian, aurkeztutako proiektuaren kalitatea hartzen da kontutan, batipat, edo hala beharko luke behintzat. "Gauzak ondo egin nahi ditugu eta bada-kigu oraindik bide luzea egin behar dugula, gauzak benetan ondo egite-ira iristeko. Baina ezin da jendearekin jolastu, bestela beti ibiliko gara gainditu ezineko zuloekin" -amaitzen du Pilarrek. ●

ARGAZKIAK: J. UPIARTE

MAKINA BAT. — Hainbat eta hainbat, asko, hamaika, anitz...
BURUHAUSTE. — Arazoa, problema.

-REN ESKU EGON. — Correr a cargo de.
HITZETIK HORTZERA. — Etengabe. Continuamente.

BURUTU. — Bukatu, egin. Realizar.
ANTZOKI. — Teatro (lugar).
MURRITZ. — Eskasa.

XABIER MENDIGUR HERRI ETA GIZAKIE

④ Berrogei urteren gaindegitik begira jarri eta norbere bizitza hiru foliotan laburbiltzeak baditu lanak. Neure bizitzaz bertsio bat baino gehiago eman nitzakeela uste dut. Ondorengo hau litezkeenetakoko bat baizik ez da. Seguraski ez da zinezkoena ere.

1945eko uztailaren 13an jaio nintzen, Gipuzkoako Ezkion dagoen "Igartu-Beiti" baserrian. Europa mendeek ikusi duten gerrate **gupidagabeenaren** hondakinez beterik eta amerikarrak Hiroshima eta Nagasaki **errausteko** prestamenetan zebiltzan bitartean. Behimurruntza, txakur-zaunka eta oilokakaraza artean jaio banintzen ere, presa nekarren nonbait paperetako zeinu misterioitsuak deszifratzeko eta amak irakatsi behar izan zidan irakurtzen etxean, eskolara hasi baino lehen.

X. Mendiguren ama eta bere bi anaia gazteagoekin Kontxan.

Sortetxea errepidearen ondoan dagoelarik, bertatik sarri igarotzen ziren kanpotar, Donostiako ahaide eta abarrengandik ikasi ahal izan nintuen erdararen **hasimasiak**, eta horri esker ez nuen izan eragozpen handirik hizkuntza aldetik eskolako ikasketak burutzeko orduan.

Zortzi urterekin herri-eskola mistotik Zumarragako Lasalletarrengana joaten hasi nintzen, dozenerdi bat kilometrotako ibilpidea eginez eguzki eta euri. Hizkuntza, Historia, Geografia... Letretarako nuen joera

eta **isuria**. Garai hartako neure irakurzaletasuna hiru iturburutan asezten nuen: Zumarragako Linazasorotarrek esneontziak hustean bertan sartzen zituzten aldizkarietan (Jesuiten "El Mensajero", "Hechos y Dichos", misioetakoak eta abar izaten ziren), lehengusuek Donostiatik noizean behin ekarritako komiki atzeratuak eta D. Joxe Domingo Arian, herriko apaizak alde egitean utzi zizkidanak (Xabiartxo eta abar). Gerora "Zeruko Argia" kaputxinoen aldizkaria ere hartzen hasi ginen,

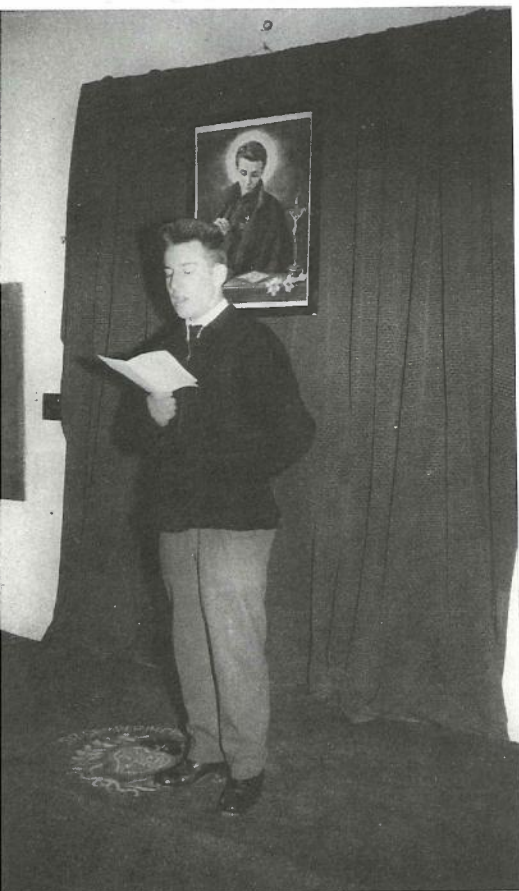
ZINEZKOEN. — Benetazkoena. El más verdadero.

GUPIDAGABEEN. — Ankerrena. El más cruel.

ERRAUTSI. — Errauts bihurtu. Pulverizar, arrasar, destruir.

EN, V ARTEAN ZUBIGILE

ZOKOMIRAN

Pasiotarren ikastetxean, jendaurreko ekintza batean.

eta baita pasiotarren "Redención" ere. Zorionez, ganbarako kutxa zaharretan ere aurkitu nituen ikasliburu zaharrak ere. Baina, ikusten denez, profanoa eta sagaratuaren arteko balantze bat eginez gero, pisala erabat transzendentziaren aldean geratzen da, batez ere Lardizabalen "Testamentu Zar eta Berrico Condaira" ere tarteko zela esaten badut.

Halere, ikasketak eta liburuek nire haurtzaroan izan zuten garrantziaz eta lehentasunaz aparte, inguruko baserri-mutiko guztien bizimodua egin nuela uste dut: behiak zaindu, **itaulan egin**, **ganajatenak** garraiatzen lagundu, belar ondua

Gurasoekin, 1969 urtean.

bildu... herriko elizan akolito izan, bezperak latinez kantatu eta antzeko jardun pribilejiaturen batzutan tarteko izateaz gain.

SUB CRUCIS VEXILLO

Hamar urte betetzean, familiako osaba-izeben tradizioaren bidetik eta nire gizarte-mailan zegoen ikasketak burutzeko ia aukera bakarrari

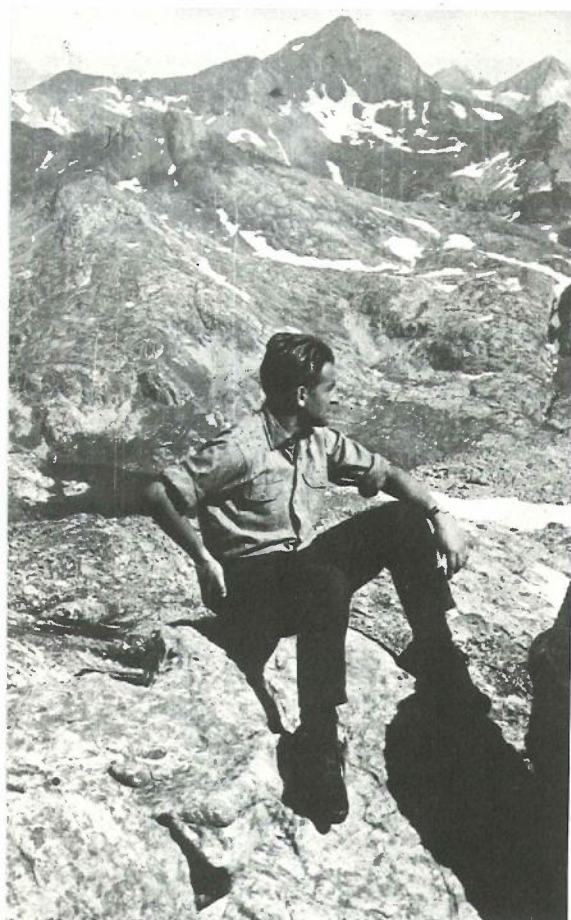
helduz, Gabiriko pasiotarren ikastetxera joan nintzen, bertan praile zen osabak gonbidaturik. Guztira hamasei urte egingo nituen kongregazio honetakoan artean, Euba, Angosto, Tafalla, Urretxu eta Deustu. Beti idiliozko urteak izan ez baziren ere, oro har, urte **emankor** eta positibotzat dauzkat urte haiek eta harrez geroko bizitzarako pauso erabakiorrak eman nituelakoan nago urte haietan. Euban topo egin ►

HASIMASI. — *Rudimento.*
ISURI. — *Inclinación.*

ITAILAN EGIN. — *Idiak gidatu. Conducir bueyes.*

GANAJATEN. — *Alimento para el ganado.*
EMANKOR. — *Productivo, fructífero.*

ZOKOMIRAN

X. Mendiguren Panticosa aldeko mendietan.

nuen euskara eta abertzaletasunaren munduarekin eta neure bizitzan funtsezkoa izan dudana zaletasun bat lantzeko aukera izan nuen: beti liluragarriak iruditu izan zaizkidan hizkuntza eta literatura desberdinak ikastekoa. Latina, frantsesa, grekoa, italiera, inglesa, alemaniera...

X. Mendiguren Marianekin.

autodidakta gisa eta irakasle batzuren laguntzaz. Euskarari dagokionean, Larrarte eta Sarasola lehen-gusuekiko naiz zordun. Oro har, Angosto, Tafalla, Urretxu eta Deustuko urteek esperantoa, eta pentsamenduzko liburu irakurketa oparoak egiteko aukera eman zidaten. Garai hartako igande arratsaldeak musika klasikotan eta nostalgia definigaitzetan **blaiturik** ageri zaizkit.

Azken urteetan, 60. urte mitifikatu eta mugitu haïetan, gero eta nabarmenago bizi nuen neure baitan barnetegiko bizitzaren eta gizarte-mailakoaren arteko etena eta **urradura**. Tirandura honen ondorioa izan zen ia samaldan komentutik irtetea, eta bizimodu berri bati ekitea. Ordurako aski sarturik nengoen Euskal Herriaren kultur eta gizarte dinamikan, aldizkarietan idatziz, Herri Gaztediko bileretan eta herrietan hitzaldiak emanez eta euskalduntze eta alfabetatze lanetan.

BIZITZAREN BURRUKAN

68ko maiatzaren oihartzunak bizi-bizirik zeudela, Alemaniara jo nuen, Karlsruheera, hizkuntza sakondu eta "Europako Ezker Berria" ezagutzera eta itzultzean Bilboko argitaletxe batean hasi nintzen lanean, itzultzaile eta inprimategifrogen zuzentzaile gisa, Unibertsitatean ikasten jarraituz. Garai honetan ezagutu nuen emazte dudana Marian, eta bi seme-alaba, Oihana eta Haritz izan ditugu. Ezkontzeak eta aita izateak ordura arte oso urrutetik ikusten nituen zertasunak eta esperientziak bizi izateko aukera eman dit, nahiz eta batzutan neketua izan ordura arteko dinamikarekin **uztartzea**.

Egitasmo politiko baten atzetik zabilen "Iker" taldearen sorreran parte hartzen dut eta "Saioka" eta ikastoletarako ikasliburuak egitearen proiektuan itzultzaile eta euskararen arduradun gisa. Baina beste zenbait talderekin haurrentzako irakurgaiak itzuliz (Heidi, Morgan, ipuinak eta abar). Ikastolako haurrei eta helduei euskara irakasten jarraitzen dut Algortan eta bertatik Arrasateko CIM-Ahizken eta Eskoriatzako Irakaslego-Eskolan euskara eta euskal literatura irakasten ditut

BLAITURIK. — Blai eginda. Empapados.

URRADURA. — Desgarro.

UZTARTU. — Lotu. Uncir, atar.

Oihana eta Haritz, Xabierren seme-alabak.

EASen sorreran hurbiletik parte hartu nuen eta Bizkaiko herri askotan hitzaldi ugari eman nuen kultura gaiei buruz. Bizkaiko Ikastolen Federazioan teknikari gisa lan eginez, Eusko Kontseilu Nagusiko Hezkuntza Sailean eskuhartu nuen hizkuntza ereduak zehazten. Ordurako Euskaltzain laguntzaile nintzen, eta "D" irakasle tituluaren garapen eta azterketez arduratu nintzen bereziki.

DONOSTIATIK ZUBIGINTZAN

Algorta utzi eta familia osoarekin Donostiara etorri nintzen duela zazpi urte Euskaltzaindiaren eskariz "Itzultzaile-Eskola" sortzera eta zuzentzera. Bertan bizi naiz harrez gero neure bizitzan izan dudana hama-boskarren etxean. Hego Euskal Herriko lau herrialdeetan urte betez baino gehiagoz bizi izan naizelarik, **gainditu samartua** daukat zenbaitengan bezbizten ari den probintzianismoa. Horregatik nongoa naizen galdetzen didatenean, sarritan iji-toak bezala "toki guztietakoa eta inongoa ez" erantzutea gustatzen zait, etorkizunean ezagutuko dugun kultur mestizaiaren lekuko gisa. Purismoetan ez dut gehiegi sinesten.

Azken aldi honetan itzulpenaren inguruan burutu dut lanik gehiena: teoriatzko klaseak emanez, ikasliburuak eta artikulatuak idatziz, itzulpen pragmatiko eta literarioak burutuz (Pavese, Dario Fo, Shakespeare, Faulkner, Croce, Dickens, Laxalt...). Euskal Irrati eta Telebistaren sorreran ere parte hartu nuen aurkeztaile, **bikoizketari** eta esatariak prestatzen eta neronek ere sarri hartu izan dut parte irratian era desberdinetako saiotan. Une honetan hiru egunkaritan lan egiten dut asteroko lankidetzan: DEIA, DIARIO VASCO eta CORREO ESPAÑOLen, iritzia eta nazioarteko informazioa eskainiz.

Egia esan, ez zait gehiegi gustatzen gaur daukagun Euskal Herria, ezta mundua ere: eta ez da hainbeste garai batean erruz egindako ametsen laurdenik ere egia bihurtu ez delako, baizik eta gure artean integritismo itsua, bortxa-giroa, talde-

keria inozoa eta kultur pobrezia areagotu eta **gordindu** direlako. Halere ez naiz etsikoia, eta noizean behin depreak atzaparkadaren bat ematen badit ere, aski **adoretsu** jaikitzen naiz goizero eguneroko ogia irabaztera gizarte-multzo eta talde desberdinen integrazioak eta Europa eta mundu zabalera irekitzeak Euskal Herriari mesede egingo dioten ustetan. Neuk aurkitu dudana baino Euskal Herri eta mundu bizi-garriago bat ondorengoei utziko banizkie, pozik itxiko nitzuke begiak, azken lotaldirako etzatean. Historiaren epaiak gehiegi kezkatzen ez baina ere, atsegin nuke norbaitek herrien eta gizakien artean zubigile gisa gogora nazar. ●

XABIER MENDIGUREN

Xabier eta Marian, oporretan.

GAINDITU SAMARTU. — *Bastante superadillo.*

BIKOIZKETARI. — *Doblador.*
GORDINDU. — *Recrudecer.*

ADORETSU. — *Valeroso.*

BERTSOTAN

Hona hemen Pello Esnalek bere kotxeari jarritako hamar bertsoetan bigarrenkoa. Baina oinak aldame-
nean dituela, lekuz kanpo eta naha-
sian. Ea asmatzen duzun bakoitza
bere lekuan jartzen. Zure egitekoa-
ren lagungarri, bertsoaren doinua
"Betroiarenak" izenekoa da.

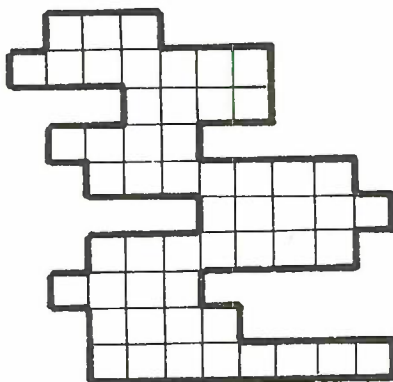
Hirekin izan diat
hamaika ,
hartu ere bai zenbait
.....
Zergatik egin ote
genian guk ,
geroztik ibiltzeko
beti mokoz ?
Hau hartzeko ,
emateko ,
lanari ,
aldapetan
Baina ez dit gehiago
adarrak

belarrondoko
gorroto
joko
moko
oztopo
poto
pronto
tonto
topo

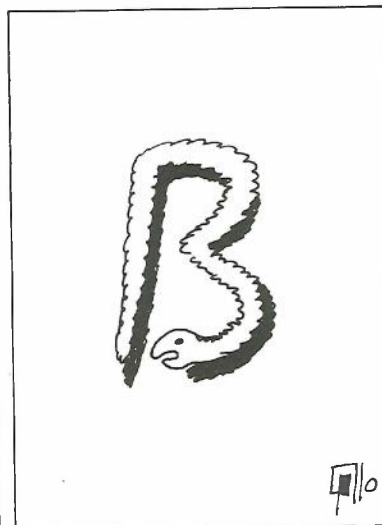
HITZ-DORREA

Gurutzegramaren antzeko jokoa da hau, baina badu bere alderik. Zutikako hitzik ez duzu aurkituko hemen. Dena den, goitik behera edo behetik gora irakurriz gero, letra bera aurkitu-
ko duzu beti.

1. Bete. Gosea kendu arte jan.
2. **Kopetilun.**
3. Suak egiten du.
4. Zerbait (galdetzeko edo ukatzeko).
5. Edozer.
6. Ere bai.
7. Edonor.
8. Norbait (galdetzeko edo ukatzeko).
9. Zein lekutara?
10. Lekuren batera.

JEROGLIFIKOA

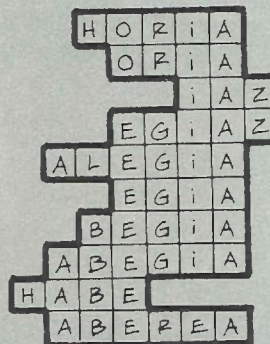
SOLUZIOAK

Aurreko aldizkarian azaldutako jokoen soluzioak:

- BA AL DAKIZU NOR DEN?: Joseba Andoni Agirretxea.
- ESAERA ZAHARREN DOMINOA: Eskerrik asko, Mari Belasko! Okela gutxi eta salda asko.

• HITZ-DORREA:

OHARRA: Hurrengo aldizkarian emango ditugu ale honetako jokoen so-
luzioak.

BERTSOAK

③ Sebastian Lizaso gertatu zen garaile 1986.eko Euskal Herriko Bertsolari-Txapelketa Nagusian. Donostian botatako hiru bertso eskaintzen ditugu hemen. Bertso hauek sei puntu edo gehiagokoak izan behar zuten eta gaia emanda boteak. Gaia honako hau zen: Igande goizean, hamaiketan ohetik jeiki eta sukaldean sartu zarenean, hor ikusten duzu zeure ama zaharra **tirriki-tarraka** bazkaria prestatzen.

Atzo gauean parrandan nintzan,
oraindik bainago gazte,
jaikitzerako ordu txikiak
igandero hor datozte.
Zu tirriki-tarraka
ta **baldarka-baldarka**
horrenbeste buru hauste,
oraindik ere maitatzen nauzu
merezi dedan hainbeste.

Gaur bezalaxe ama-semeak
gertatu oi gera **sarri**,
jeiki ta ia hitzikan ere
bidali gabe alkarri,
begiak gorritua,
mingaina loritua,
nago estu eta larri,
apetitorik ez daukat eta
askorik ez zazu jarri.

Aitortzen dizut etxetik kanpo,
ama, igaro det gaba,
egunsentia pasa ta gero
jo det etxean aldaba,
begira zer dizutan:
barrua daukat sutan,
jateko gauz horrek traba,
bazkaria baino nahiago det
ur freskorik, baldin bada.

TIRRIKI-TARRAKA. — Arrastaka, ezinean, zirrin-zarran. Onomatopeia.

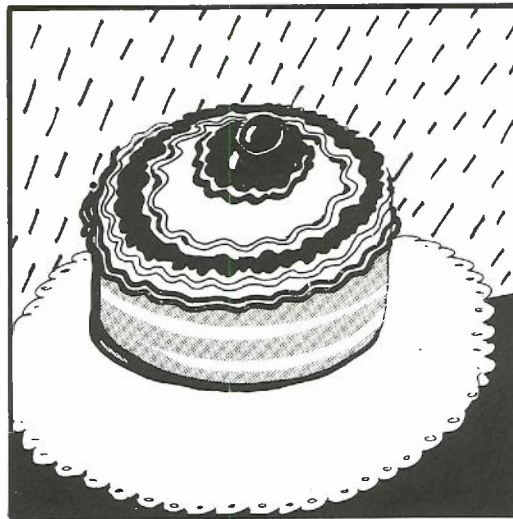
BALDARKA-BALDARKA. — Oso baldar.

SARRI. — Askotan, maiz. Frecuentemente.

NORBERA GUSTORA; ZOLUA ORDEA ...

② Aulki kulunkarian eserita, gustora aritzen zara atzera eta aurrera **zabuka**. **Zolua**, ordea, erabat markatuta uzten duzu horrela. Baina horrek badu erremedioa. Hemendik aurrera, aulkia-
ren hanken azpian ipini esparatrapua edo zinta adesiboa. Bestela, hanken azpikaldea sarritan eta ondo igurtzi **argizariz**. •

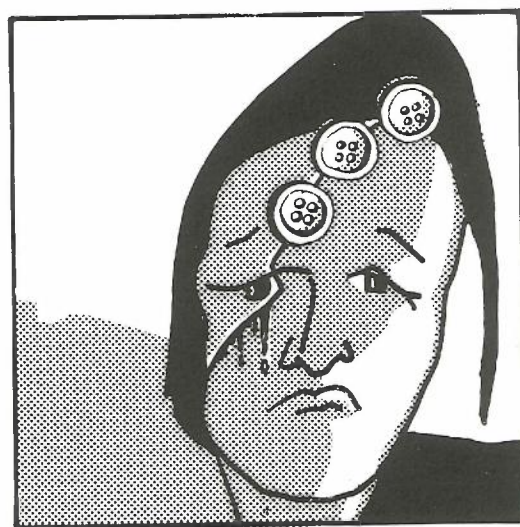

TXOKOLATE-PASTELA LABEAN SARTU GABE

② Litro bat esne ipini **irakiten**. Bi tableta txokolate eta ehun gramo gurin piskanaka bota ontzi horretan eta **eragin**, ondo urtu arte. Beste ontzi batean azukrea eta ura nahastuta, urazukrea prestatu. Gero, gailetak-lau bat pakete txiki-urazukretan busti. Bukatzeko, plater zapal batean tartekatu gailetak eta txokolatea. Hozten utzi eta izozkailuan sartu eta kitto. •

BOTOIAK ORBAINAK JOSTEKO

② Hona hemen Añorgako **petrikiloaren** erremedioa **orbainak** izkutatzeke. Nakarrezko sei botoi limoiuretan sartu. Azidoak pasta **bihurtuko** ditu botoiak. Orbainetan zabaldu krema antzeko pasta hori eta eguzkitan jarri. Orbainak izkutatu egiten omen dira horrela. •

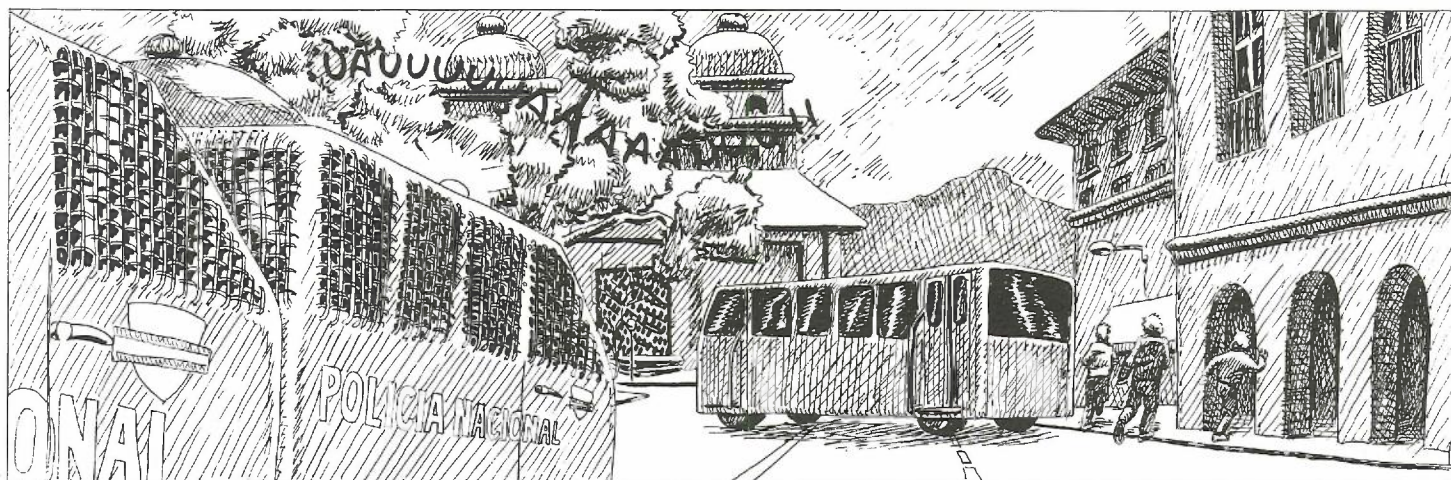

KULUNKARI. — *Mecedora.*
ZABUKA. — *Columpiándose, meciéndose.*
ZOLU. — *Suelo.*

ARGIZARI. — *Cera.*
IRAKIN. — *Hervir.*
ERAGIN. — *Resolver.*

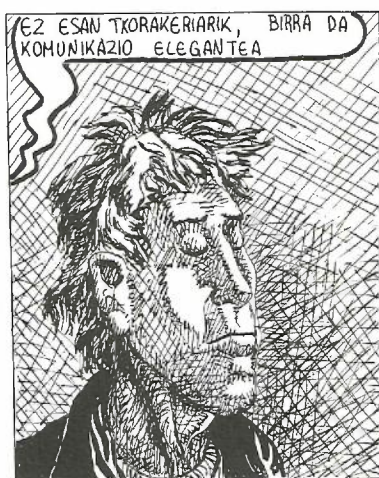
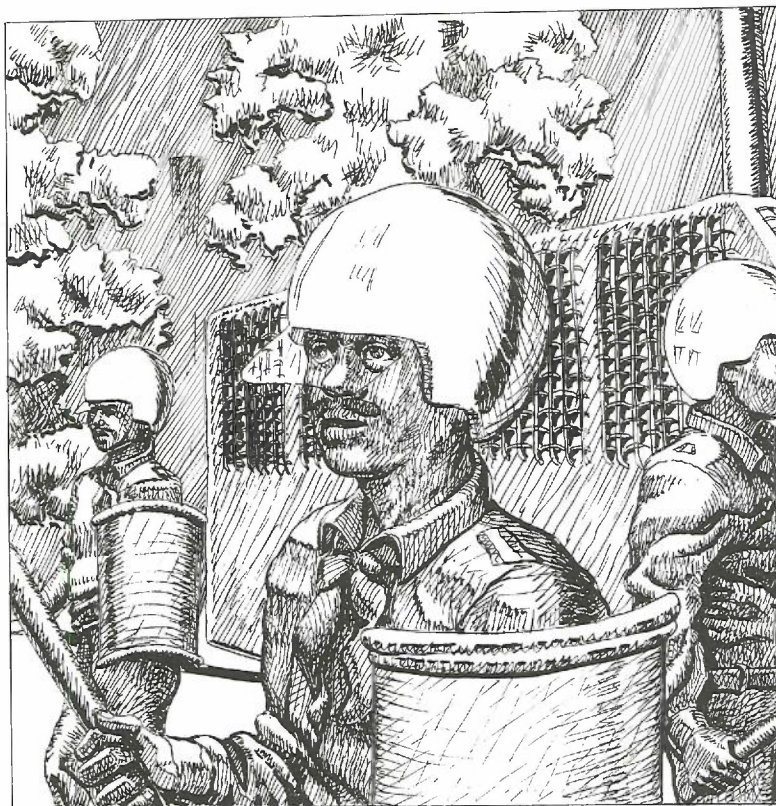
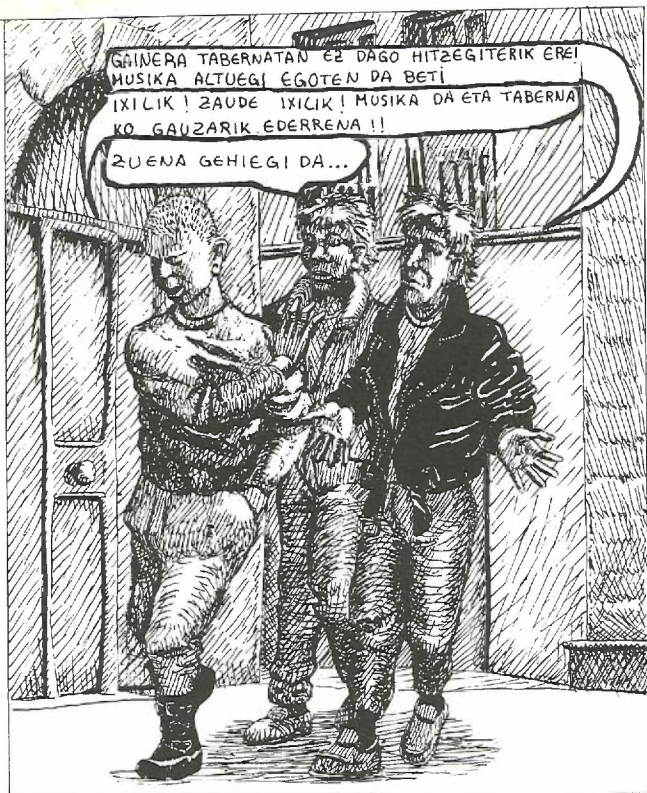
PETRIKILO. — *Curandero.*
ORBAIN. — *Cicatriz.*
BIHURTU. — *Bilakatu. Convertir.*

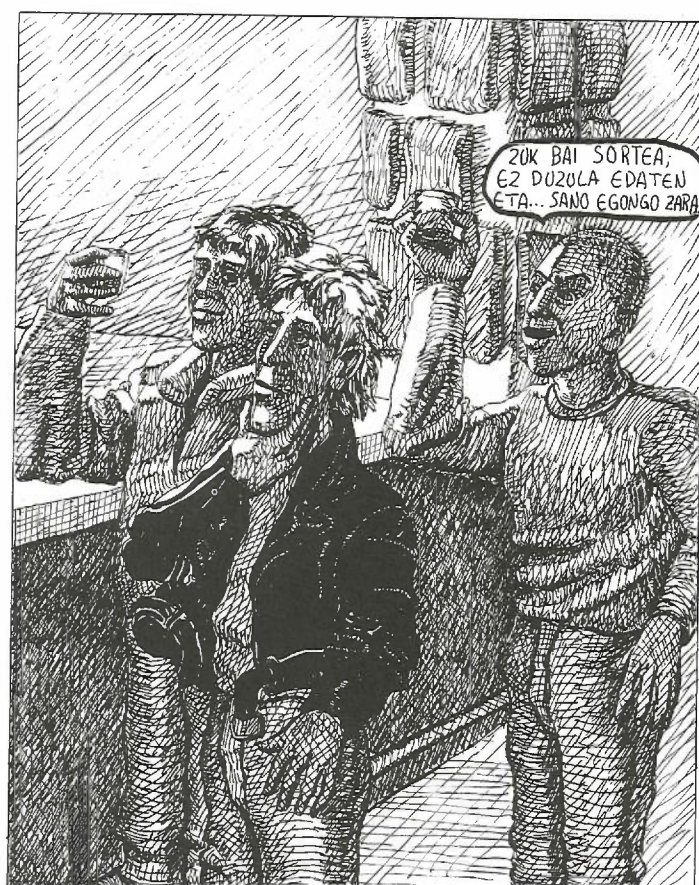
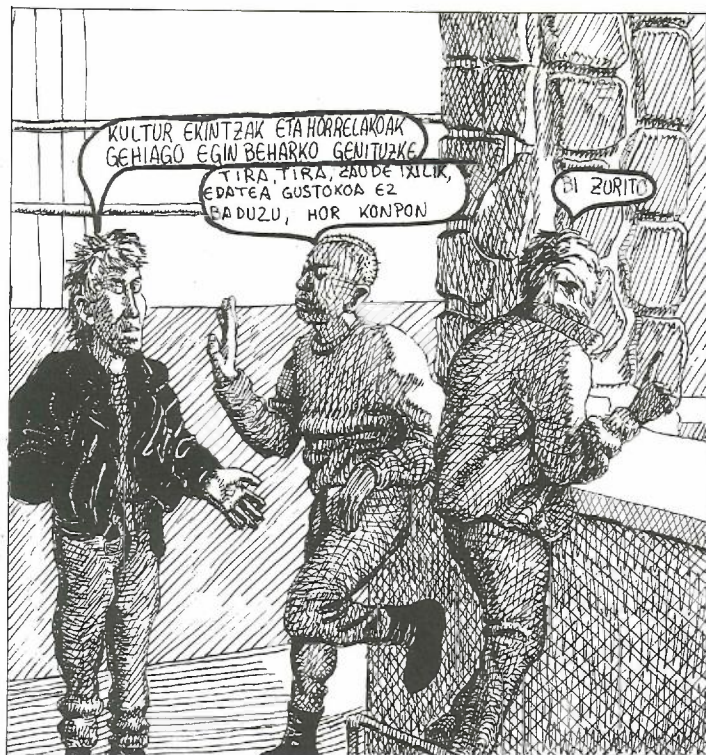
KOMIKIA

HEMEN EZ DA GIRO. — Aquí no se puede estar.

KOKOTERAINO EGON. — Estar hasta el cogote.

**EGIN BEHARKO
GENITUZKE.**—Tendríamos que hacer.

OLERKI-LIBURU.—Libro de poesía.
BEZPERAREN ONDOKO.—Lo posterior a
la vispera.
MAGAL.—Altxoa. Regazo.
TARTEKA.—A intervalos.

A R G I T A R A

J.M. ZABALA ©

ARANTXA URRETABIZKAIA

▶ 18

"Uste dut unibertsitateak ez lukeela izan behar kazetaritzara ailegatzeko bide bakarra". Donostiarra. Hogeitahemeretzi urtekoa. Historian lizentziatua, eta kazetaritzako lau urte ere eginak ditu, ikasketak amaitzeko asmorik ez badu ere. "Lur" argitaletxean lanean aritua da garai batean.

Bi olerki-liburu ditu argitaratuak, "San Pedro bezperaren ondokoak" eta "Maitasunaren magalean". Bi nobela idatzi ditu, "Zergatik Panpox" eta berehala kaleratuko duen "Saturno" izenekoa. Ipuin-liburu bat ere badu, "Aspalian".

Bestalde, kazetaritzan ere aritu da "Egin" eta "Deia" egunkarietan, "Ere" aldizkarian eta baita ETBn ere, "Gaztetandik" saioa eginez. Orain "Diario Vasco", "El correo español" eta "Historia 16"rako kolaborazioak egiten ditu. Tarteka zinerako gidoiak ere prestatu ditu, "Albaniaren konkista" eta "Lauaxeta" pelikulena, hain zuzen ere. •

1290

J.M. ZABALA

Arantxa Urretau

13